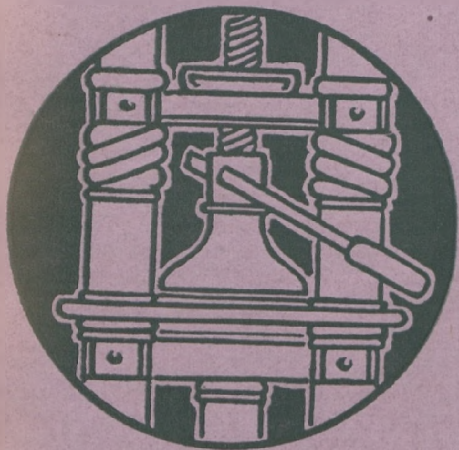

HATODIK SZÁM
1913 JUNIUS HAVA
XXIII. ÉVFOLYAM

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT
A GRAFIKAI IPAR-
ÁGAK SZÁMÁRA
FELELŐS SZERKESZTŐ
WANKO VILMOS
FŐMUNKATÁRS
GONDOS IGNÁC
KIADJA A MAGYAR-
ORSZÁGI KÖNYV-
NYOMDÁSZOK ÉS
ROKONSZAKMA-
BELIEK SZAKKÖRE
MEGJELENIK MIN-
DEN HÓ VÉGÉN

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA. A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS ROKONSZAKMABELIEK SZAKKÖRÉNEK KÖZLÖNYE

Lapunk jelen számának hosszabb közleményei a következők: Szaktanfolyami jelentés (Wanko Vilmos jelentésének II. része. G-S.: A hallgatók munkáiból rendezett kiállításról. *Lengyel Sándor* jelentése a kolozsvári szaktanfolyamról. *Klein Mór* jelentése az aradi szaktanfolyamról). — *Ifj. Aigner Antal*: Alkalmak a tanulásra. — *Steinherz Miklós*: Az elektrotechnika köréből. — *N.N.L.*: Abbazia üdülőházunk. — A könyvnyomtató munkaköréből. *St-rz.*: Oldal-sorok elhelyezéséről. — *Gk. R.*: Fabetük töm-öntése. — Korrekturajavításoknál. — Egy kis összehasonlítás. — *J. A. R.*: A linoleumról. — *R.R.*: A tizedes számoknak oszlopban való szedése. — *MBR. R.*: Enyvnek folyós állapotban való tartása.

SZAKTANFOLYAMI JELENTÉS

(II.) Lapunk mult havi számában közöltük az 1912/13. évi szaktanfolyamokról szóló jelentés első részét, mely bevezetesként nagy általánosságban foglalkozik a Szakkör által eddig rendezett tanfolyamokkal, majd pedig a mult tanévi szaktanfolyam általános és a vázlatkészítési gyakorlatok részletes ismertetését nyújtja. Az alább következőkben adjuk a jelentés folytatását, kiegészítvén azt a kolozsvári és az aradi tanfolyamokról szóló jelentésekkel és a tanfolyami munkákból 1913 május hó 25-én rendezett kiállításról szóló beszámolóval.

II. Vázlatkészítési tanfolyam haladók részére:

1912 október 6-án, 13-án, 20-án, 27-én, november hó 3-án, 10-én, 17-én 24-én, december hó 1-én, 8-án, 15-én, 1913 január hó 5-én, 12-én, 19-én, 26-án, február hó 2-án, 9-én, 16-án, 23-án, március 2-án, 9-én és 16-án: *Cégjegy, levelezőlap, levélfej, levélboríték, memorandum, számla és körlevél, továbbá eljegyzési lapok, esküvői és béli meghívók, valamint ezek tartozékainak tervezése betüöntődei anyagból, diszitőanyag felhasználásával vagy anélkül.* Előadó: *Wanko Vilmos*; a hallgatók száma 5—15 között váltakozott.

Az első négy előadási napon a haladók is betüvetést gyakoroltak a kezdőkkel együtt. Az ötödik előadási naptól kezdve fenti nyomtatványfajtákat tervezték. Ezen előadási napon az előadó megismertette a vázlatkészítés megkönnyítése céljából készített alfabetek és körzet-, vignetta- s inicialeve-
natok alkalmazási módját. Ezután minden hallgatónak kéziratot adott át, megjelölvén, milyen nyomtatványt tervezzen. A vázlatkészítés során külön-külön foglalkozott minden hallgatóval, akiknek nyers vázlatain javította ki a hibákat s csak azután engedte meg a végleges megoldás elkészítését. A megoldások kivétel nélkül színesen készültek. A haladók által készített vázlatokat lapunk mellékleteiül szedjük ki, jelezvén, hogy azok közül számos már meg is jelent.

III. Elméleti szakelőadások:

1912 október 16-án: *Szaktörténelmi visszapillantás az enciklopédiák fejlődésére a könyvnyomtatásban*; előadó: *Schwartz Armin*; a hallgatók száma 26. Az előadás rövid kivonata:

A nyomdászra nézve nemcsak az a fontos, hogy foglalkozásában lehetőleg mennél tökéletesebben kiképeztesse magát, hanem az is értékkel bír, hogy néha-néha beletekintsen mesterségének történetébe is. Hiszen a mai modern szedéstechnika irányelvei szerint készült nyomtatványok külső artisztikájukban a régi könyvnyomtatóipari termékeknek javított utánezatai. A nyomdaipari szaktörténelem oly sokoldalú ismeretekkel szolgál, hogy mindegyiket rövid előadás keretében érinteni nem lehet, azért leginkább csak az enciklopédikus művek szaktörténetét érintjük, mert ezek mint sokszorosítóipari objektumok igen fontosak a nyomdászokra nézve. A lexikon minden nyomdásznak foglalkozásában megbecsülhetetlen segédkönyv. Az *igazi* lexikonirodalom tulajdonképpen 1751-ben kezdődik, amikor Franciaországban a Diderot és D'Alembert szerkesztésében kiadott *Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des art et métiers* című 28 kötetes nagy francia enciklopédia első kötete megjelent, mert a könyvnyomtatás utján előállított tudományos ismerettáraknak ugyszólván ez volt az első könyve, melyet nemcsak a tehetősebbek, de a köznép is olvashatott. Minden nyomdászt büszkeséggel tölthet el az a tudat, hogy a ma világhirre vergődött óriási *Brockhaus*-féle lexikon néhai Schmitt Ferenc Keresztély betüszedő kezdeményezésére jött létre, amelynek első kötete 1793-ban jelent meg. De a hosszú évtizedeken át megjelent különböző óriási lexikonok közül reánk nyomdászokra nézve különösen a Pustzai Ferencnek 1902-ben megjelent *Nyomdászati Enciklopédiája* bír nagy jelentőségű fontossággal, amelyet értékében legfeljebb a Richard Nielnek *Satztechnisches Taschenlexikonja* mul felül, mert ez utóbbi kiváló segédkönyv a nyomdásznak minden szakkérdésben. Ma már minden tudományos, ipari, kereskedelmi vagy irodalmi fakultásnak van külön kimerítő enciklopédiája, amelyet a nagy igényeknek megfelelően már gépen szednek, hogy olcsón bocsáthassák a közönség rendelkezésére.

1912 október 23-án: *Nyomtatósajtók alapelvei*; előadó: *Fröhlich Samu*; a hallgatók száma 52.

Ez előadás volt a gépmester szaktársak részére megállapított 10 előadásnak bevezetője. Előadó értekezésében a ma használatban levő nyomtatósajtók építésénél érvényesülő mértani elveket ismertette.

1912 október 30-án: *A Typograph-sorszedő és öntőgép elméleti ismertetése*; előadó: *Herzog Salamon*.

Előadó részletesen ismertette a Typograph-szedőgép szerkezetét s az azon való munkálkodás módját; bevezetőben a szedőgépek fejlődésének történetét is vázolta. (Előadásának eme részét teljes

egészeben lapunk egyik legközelebbi számában fogjuk közölni.)

1912 november 6-án: *Nyomatástechnikai előadást* tartott *Illyés István* szaktársunk. Ez előadás érdekessége szépszámu hallgatóságot vonzott az előadásra.

1912 november 13-án: *Hogyan dolgozik a korrektor?* (A korrektori előadássorozat bevezetője.) Előadó: *Gondos Ignác*; a hallgatók száma 25. Az előadás rövid összefoglalása:

Két-három előadásból nem lehet megtanulni mindazt, ami ahhoz szükséges, hogy valaki jó korrektor lehessen s előadó sem akar tudományos nyelviani előadást tartani, hanem gyakorlati tanácsokkal kíván szolgálni. Evék tapasztalata és szorgos tanulása szükséges, hogy tudással bírjon. A legképzettebb korrektor is — míg a gyakorlatban bizonyos megállapodottságot szerez — ragaszkodik munkájában a kéziratához s ne engedjen meg magának egyéni változtatásokat. A kezdő korrektorok által kedvelt összeolvasást rossz kéziratnál előadó nem tartja célszerűnek, mert nem megbízható. Ez csupán számoknál és neveknél helyénvaló. A nyelvtan és etimológia tanulmányozása is hasznára van a korrektoroknak, de különösen fontos, hogy a magyar nyelven kívül egy második nyelvet is ismerjen; a mi viszonyaink között ez a német nyelv legyen, amely a gyakorlati életben leggyakrabban használatos.

1912 november 20-án: *A hasábkorrektor munkaköréből*; előadó *Rasofszky Andor*; a hallgatók száma 7. Az előadás rövid kivonata:

Az előadó tüzetesen foglalkozik a magyar helyesírás egységtelenségéből származó fonákságokkal, amelyek a magyar korrektorok munkáját igen megnehezítik. Azután áttér azokra a szabályokra, amelyekkel a korrektorok úgy tipografiai, mint helyesírási szempontból tisztában kell lennie. Végül mindenféle ismeretek és nyelvek elsajátítására serkenti a korrektorokat.

1912 november 27-én: *Revizori teendőkről*; előadó: *Mittelmann Izidor*; a hallgatók száma 12. Az előadás tárgya — mely nagyobb érdeklődésre tarthatott számot — röviden a következő:

Aki revizori teendők végzésére vállalkozik, az elsősorban jó szemmel és nyugodt vérmérséklettel

rendelkezzék; ezek feltétlenül szükségesek ahhoz, hogy e munkát gyorsan és biztossággal elvégezhesse. Talán éppen ezért rövidlátó és többé-kevésbé ideges a revizorok tekintélyes része. Ez egy látszólagos ellentmondás, azonban ha a dolgok mélyére tekintünk, mégsem az. Mert olyan munka, mely ezeket a tulajdonságokat megköveteli, olyan munka, mely ily roppant mértékben fogyasztja ezeket az energiákat, az ezeket meg is őrli s így ha elméletben meg is követelik a jó szemet és nyugodt vérmérsékletet, azért — mint tudjuk — a gyakorlatban nem idegenkednek oly revizorok alkalmaztatásától, akik rövidlátók, állandóan pápaszemmel dolgoznak, sőt még azt sem kérdik, hogy az akceptálandó ideges-e? A revizornak egy pillanatra sem szabad megfeledkeznie arról, hogy ő az az egyén, aki egyedül felelős minden nyomtatványért, mely a nyomdából kikerül; ennek a nagy felelősségnek tudatában és szem előtt tartásával végezze munkáját. Ez annyit jelent, hogy bármily mérvű legyen is az „uszás”, bármily sürgős természetű legyen is a munka, vagy pedig bármennyi revízió jöjjön is össze, a revizor ne kapkodjon, ne idegeskedjen, hanem őrizzze meg higgadságát és csak az ő bevált módszerét szerinti, egy bizonyos rendszerességgel, intézze el szép sorjában a revíziókat. A revizor rátermettsége ilyenkor állja ki tulajdonképpen a tüzkeresztséget. A revizori munka mindennek inkább, mint egységesnek mondható, reá egységes szabályok nem alkothatók. Ahány ház, annyi szokás. Es így nagy előnyére válik a revizornak a nyomdai viszonyokhoz, helyesebben a nyomdai szokásokhoz való gyors *alkalmazkodni tudás*; sőt bátran mondható ez egyik főkélléknek, mert míg pl. az egyik nyomdában megkövetelik a legpontosabb, a legpedánsabb munkát, illetve súlyt helyeznek a nyomtatványok legkifogástalanabb kiállítására és teljesen hibamentes voltára, addig ezt a pedantériát, ezt a pontosságot egyenesen zokon veszik a másik nyomdában, ahol oly munkák készülnek, melyek természetüknél fogva nem követelik meg ezt a pontosságot és amely munkák bizonyos körülmények között — bármi történjék is — nem válnak használhatatlenné. (Pl. havi és hetilapok, regények és egyéb művek, melyek tudvalevőleg 2—3 hiba miatt nem dobatnak vissza.) Azonban mindkét helyen

Lapunk jelen számának rövidebb közleményei a következők: A Szakkörből. — Beküldöttek. — Új betűk, diszek. — Feljegyzések. — Hivatalos. — Mellékletek. — Üzenetek.

A SZAKKÖRBŐL

Nyári mulatság. Szakkörünk vígalmi bizottsága augusztus hó 3-án, vasárnap, nagyszabásu nyári mulatságot rendez a meyeri Új Park-vendéglőben (a Bur-vasút B kocsiainak végállomásánál). Dél előtt különböző társasjátékok, délután az Ebre-dés-dalkör vegyeskarának közreműködésével hangverseny, utána tánc éjfélig. Tagok és családtagjaik belépőjegy a meghívó lesz, nem tagok személyenként 1 korona belépődíjat fizetnek. Kedvezményes áru (25 filléres) villamosjegyek július 27-től a pénztárosnál lesznek kaphatók.

Állandó Gutenberg-szobor-bizottság. A Szakkör választmánya Faltűsz Ede szaktársunk indítványára elhalálozta, hogy a Gutenberg-szobor ügyét ezentul hathatósabban kívánja előmozdítani a ezirányu működésének eredményességét biztosi-

tandó: egy állandó jellegű bizottságot szervez, melynek feladata leendő a Gutenberg-szobor létrehozása érdekében indítandó akciót a lehető legszélesebb menderben lefolytatni és állandóan napirenden tartani. Tekintettel a Gutenberg-szobor kérdésének általános nyomdásztársadalmi voltát: Körünk választmánya az összes nyomdászegyesületek vezetőségeit felhívta, hogy a fent említett nagy bizottságban megbizottakkal képviseltessék magukat. A bizottságban a kör elnökségén kívül 2 választmányi tag, a szakegyesület és az anyaegyesület 3—3, a főnökegyesület 2, a gépmeisterek, korrektorok, hírlapszedők és betűöntők körei, valamint a művezetők egyesülete 1—1 megbizottja fog helyet foglalni. A bizottság mihelyest a megbizottak kijelöltettek — azonnal akcióba lép és első sorban megállapítja azokat a módokat és utakat, melyeknek révén a szobor, esetleg emlékmű költségeit előteremtési szándékozik.

A vidéki helyi csoportok pénztárosainak figyelmébe! Az új illeték beszolgáltatási módzatokkal egyik-másik pénztáros szaktárs nem lévén tisztában: a követ-

kező felvilágosításokat adhatjuk e helyen. Többen nem tudják pontosan, hogy a betegek munkanélküliek, katonai szolgálatra bevonultak fizetnek-e illetéket vagy sem? A munkanélküliek nem kötelesek illetéket fizetni az alapszabályok értelmében sem, ugyancsak a katonai szolgálatra, avagy gyakorlatra bevonult tagok sem fizetnek illetéket. A betegek — amennyiben teljes segélyben részesülnek — kötelesek illetéket fizetni a amennyiben ezt a betegség tartama alatt elmulasztanák, ugy az így keletkezett hátralékot letörleszteni kötelesek, annál inkább, mivel a betegek helyett a helyi csoport fizeti be a központnak az illetéket. A munkanélküliek, katonák hátraléka tehát a központot terheli. Olyan betegek, akik szanatóriumban gyógykezeltetnek, tehát betegségükben nem részesülnek, szintén nem fizetnek illetéket. A vidéki tartózkodásra, üdülésre küldött tagok — amennyiben teljes segélyt élveznek — illetéket fizetni kötelesek. Megjegyezzük azonban, hogy a betegség ideje alatt esetleg felszaporodott hátralék elengedését is lehet kérelmezni. Az ilyen kéresecet tartalmazó egyszerű levelek előbb

megkövetelik a gyorsaságot és biztosságot. Aki tehát mindkét helyzetben feltalálja magát és gyorsan alkalmazkodni tud, az boldogul.

A november 4-ére és 11-ére tervezett előadásokat az előadó *Spiegel* szaktárs betegsége miatt *Faltusz Ede* szaktárs tartotta meg. Előadását a *Különleges festékek* ismertetésének szentelte. (Az előadást egész terjedelmében lapunk ez évi március—április—május havi számaiban közöltük.)

IV. Üzemi megtekintések:

1912 november 3-án: *A Typograph-szedőgép üzemi való megtekintése az Európa-nyomdában.*

Az elméleti előadást követő vasárnapon tekintették meg nagy számban az érdeklődő szaktársak az Európa-nyomdában működésben levő Typograph-szedőgépeket. Ez az üzemi bemutató kiegészítő része volt az elméleti előadásnak. A gépeknek üzembe való helyezéséért ezuton halás köszönetünket fejezzük ki a nyomda igazgatóságának és vezetésének.

1912 november 26-án: *A Wörner J. és Társa nyomdai gyorsajtógyár megtekintése.*

A nagyszámban résztvevett gépmesterszaktársaknak a gyár vezetősége előzékeny módon mutatta be a gépyári telepét. Sajnos azonban, hogy a gépek tulajdoni rész nem voltak üzemben s így ez a körülmény sokat elvont a kirándulás értékéből.

1912 december 1-én: *Herbst Samu kemigrafiai műintézetének bemutatása.*

Ezt a tanulmányi megtekintést is a gépmesteri tanfolyam keretében rendezte a Gépmesterkör. Herbsték mintaszerűen berendezett műintézetében a főnökök vezették körül az érdeklődőket, akiknek a cinkmaratásról, klisékészítésről kimerítő felvilágosításokat adtak.

1912 december 26-án: *A Linotype-sorszedő- és öntőgép üzemi bemutatása a Világosság-nyomdában:*

A Világosság-nyomda vezetésének szives engedelmével a szaktársak nagy számmal jelentek meg a nyomda helyiségeiben, ahol a gépszedőszaktársak üzembe helyezve mutatták be a Linotype-szedőgépek legújabb modelljeit: a 6 és 9 betűs gépeket.

V. A hallgatók munkáiból rendezett kiállításról.

Jóleső meglepődöttséggel nézhettünk körül Körünk a közeimultban lezárt szaktanfolyamának munkáiból

készült kiállításon, mely május 25-én volt látható a Szakegyesület üléstermében. Az impozáns kiállítást nagyszámban szaktársainkon kívül *Vig Albert* iparoktatási főfelügyelő, *Gaul Gárol*, a Technológiai Iparmúzeum igazgatója s a Grafikai és rokoniparosok főnökegyesületének kiküldöttje, *Elek Emil* igazgató tisztelték meg látogatásukkal, akiket Körünk elnöksége fogadott és kalauzolt.

Hivalkodás nélkül állíthatjuk, hogy eddigi tanfolyamaink egyike sem járt a mostanihoz hasonló eredménnyel, ami természetes is, mert hosszú évek tapasztalatai kellettek ahhoz, míg a célhoz vezető módszert megtaláltuk, mely azonban ma is javításra szorul.

El nem vitatható tehát az érdem, mely azon szaktársaknak kijár, akik a nehéz uttóró munkát végezték s amelynek alapján mi ma tovább dolgozhatunk szakmánk fejlesztése érdekében.

Dicsérendő szorgalom és óriási áldozatkészség hozta létre azt a több mint 600 tablót és több mint 1500 lap betűvetési gyakorlatot, melyet a kiállítás felöltelt, amelynek minden lapján egy a nagy kulturnemzeteknél nem ismert stílust ismerünk fel. Külföldi szaklapok hangoztatják ezt, ami annak a reménynek ad alapot, hogy megfeszített munkával és sok áldozattal elérkezünk majd egy bizonyos stílus kialakulásához, amely ellenkezik a multban kultivált tulipán-ladás iránynyal, melyet akkor akartak adni szakmafejlesztéssel foglalkozó szaktársaink.

A kiállítás bizonyosságul szolgált, hogy ugy a fővárosi, mint a vidéki tanfolyamainkon eziden az a törekvés érvényesült, minél inkább a gyakorlati munkálkodást kultiválni; meggyőződött ugyanis a Kör vezetősége, hogy az elméleti előadások sok gondot, fáradságot okoznak az előadókknak, az érdeklődés azonban csekély, aminek oka abban keresendő, hogy a munkanap estéjén tartott előadások látogatása fáradt testtel még a legambiciózusabbaknak is áldozat. A vasárnapi délelőttiöket pedig szivesen töltik el a munkaasztal mellett.

Sajnálatos körülmény, hogy Körünk tanfolyamai részére nem birt iskolahelyiséget kapni és így a szakegyesület vendégszeretét volt kénytelen igénybe venni. A Technológiai iskola ugyanis annyi tanfolyamot tartott az elmúlt télen, hogy Körünknek már nem jutott iskolahelyiség. Ez azonban nem

a helyi csoport választmánya által véleményezendők s a központi választmányoknak felküldendők, amely méltányos esetekben elengedheti a hátralékot. A hátralékokat a helyi csoportok pénztárosai ez évi április hó 1-től tartásuk számon s megjegyezzük még, hogy a vidéki tagok április hó előtti tartozásai még nem évültek el s azoknak kiegyenlítésére a legközelebbi időben megküldjük a központi felszólítását. Több vidéki városból arról értesítenek, hogy a pénztáros szaktársak az új rendszerrel beálló nagyobb munkát nem hajlandók díjtalanul végezni. A központi választmány elismervén egyesek ebbeli kérésének jogosultságát, most foglalkozik a kérdéssel, miként kell a vidéki pénztáros szaktársakat a tagok számarányához s a befolyó illetékösszeg nagyságához viszonyítva arányosan díjazni. Természetes, hogy a tiszteltelidjakk kiutalását bizonyos feltételekhez fogjuk kötni s e feltételek alkalmasak kell hogy legyenek arra is, hogy azokkal a pénztáros szaktársakat a tagok számának növelésére és az illeték pontos beszedésére serkentsük. Tájékozául egyelőre csak annyit közölhetünk,

hogy a helyi csoportok választmányai a központi erre vonatkozó értesítésének beérkezéséig a pénztárosoknak semmiféle tiszteltelidjait meg ne szavazzanak.

Kolozsvári helyi csoportunk az ottani szakegyesületi helyi csoporttal karöltve június hó 29-én János-ünnepélyvel kapcsolatos műsoros, zártkörű táncestet rendez.

A lurócszentmártoni helyi csoport, ugy látszik, a legkomolyabban fogta fel hivatásának fontosságát s ehhez képest meg lehetős élnék szakmafejlesztő tevékenységet fejt ki. A rendezés havi üléseket felolvasásokkal kapcsolják egybe, így már a mult számban is megemlékeztünk egy felolvasó ülésről. A második felolvasó ülést június hó 8-án tartották meg, amely alkalommal Bertán Ede szaktárs a papírnak a nyomdászalban való szerepét fejtegette. Ugyanakkor felkérték az ott szabadságon időző Kolanda szaktársat (Prága), hogy a jövő havi ülésen szakmai előadást tartson. Kolanda szaktárs készséggel vállalkozott az előadás megtartására, melyet nyomtatványkiállítással fog egybekapcsolni. A lurócszentmártoni helyi csoport tervszerű és céltudatos működését követendő

példaképen állítjuk a többi helyi csoport vezetőségei elé s ama reményünknek adunk kifejezést, hogy nemsokára más városokból is öröndetes híradásokat kapunk.

BEKÜLDÖTTEK

A nyitrai magántisztviselőkhé meghívója. (Szede Lencse Antal, nyomtatta Derka Béla, Nyitrán, a Huszár-nyomdában.) Modern munka jó sorcsoportosítással és diszkrét diszítéssel. Különösen jó megoldás az első oldal, míg a harmadik oldal (rendezők névsora) kissé üres s így hatás tekintetében messze mögötte maradt az első oldalnak, ezt azonban nem vesszük oly súlyos hibának; nagyobb hiba azonban a dátumokat így szedni: 15. én, 22. én, a szám utáni pont nem helyénvaló, különösen a csupa verzálisból szedett szövegben csunya ez. A meghívó színezése és nyomtatása mesterének nagy szaktudását dicséri. *nm.*

Nagymegyeri meghívó kirándulására. (Neuhausser Jenő munkája a nagymegyeri Haladás-nyomdából.) Egyszerű meghívó, mely a beküldő szaktárs izlésének jelen-

volt akadály a eredményes munkának, mert a Szakegyesület ülésterme nagyon megfelelt a tanfolyam céljainak.

Eredmény dolgában a vidéki tanfolyamok sem állanak a fővárosi mögött, csak az előadók megszerzése kíván több utánjárást és áldozatot. Tanfolyamaink az elmúlt évben több mint 3000 K-t igényeltek, amit azért tartok érdemesnek hangsúlyozni, mert különösen idősebb szaktársaink gyakran kérdik, mit nyujt nekik Körünk? Ha nem is nyujtanánk semmit — ami azonban nem felel meg a valóságnak —, filléreiket akkor is nemis célra adják: előmozdítják annak lehetőségét, hogy fiatal szaktársaink szakmai tudásukat tökéletesítsék. Igaz, hogy ez nemcsak a mi kötelességünk s meg is teszünk mindent, hogy az illetékes tényezők az áldozás alól ki ne vonják magukat.

Igéretet tettünk, hogy a tanfolyami munkákról bírálatot a kiállítás után fogunk adni. Fáradtságos és céltalan munka azonban a számtalan figyelemre érdemes vázlatot itt részletes bírálat tárgyává tenni, nem mulaszthatjuk el azonban azok neveit felsorolni, akik a tanfolyamon különösen dicsérendő szorgalmat tanusítottak és akikben fejlesztésre érdemes tehetséget fedeztünk fel. Ezek: *Belányi József* (Muslát M. nyomda), *Horáczek János* (Budapesti lapvállalat), *Janiga Róbert* (Budapesti lapvállalat), *Köszeghy Ferenc* (Franklin), *Lachmann Henrik* (Hornyánszky), *Mihalik Gusztáv* (Franklin), *Papi Ferenc* (Apostolnyomda), *Preller János* (Központi nyomda), *Romberger Tivadar* (Buschmann F. utóai nyomda), *Szedmer József* (Az Elet-nyomda), *Szloboda György* (Franklin), *Tragholz Dezső* (Kurz és Fejér nyomda).

Igazságtalanok volnánk azonban, ha az itt névleg fel nem soroltak buzgóságát méltánylás nélkül hagyónk, csak sajnáljuk, hogy mindazok, akik a tanfolyamra jelentkeztek, nem tartották meg kitartással a tanrendet és elmaradoztak. Pedig saját maguk ellen vétének azok, akik a tanulási lehetőségeket kiaknázatlanul hagyják.

A kiállítás — dacára annak, hogy a munkák válogatás nélkül kerültek kiállításra — imponáns képet és sok tanulságosat nyujtott, a látogatottság pedig egy eddig nem látott mérvet öltött. Dicséretes és követendő ötlet volt egyik tanonciskolai előadó-szaktársunktól, hogy a kiállításra növend-

keik is elhozta. Örömmel töltene el bennünket, ha az az ügybuzgóság, mely az előadók részéről a tanfolyamon tapasztalható volt, meghozná szaktársaink boldogulása és szakmánk fejlesztése szempontjából gyümölcseit.

G-S

VI. Jelentés a kolozsvári szaktanfolyamról.

A kolozsvári helyicsoport továbbképző tanfolyama két igen előkelő fórum védnöksége alatt nyílt meg 1912 november hó 4-én. Az egyik a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara, a másik a Szakkör központi választmánya. Mig az első az anyagiak fedezéséről és a Technológiai Muzeumban gyönyörű és kényelmes helyiségről gondoskodott, addig a Szakkör az erkölcsi és szellemi támogatást adta meg.

A tanfolyam előadója és vezetője Lengyel Sándor. A tanfolyam öt hónapig tartott, heti 2 óras előadások keretében, 17 keddi estén. Ezen idő alatt a táblázat- és hirdetésszedést tanítottuk.

A táblázatszedésről tartott előadásokon a tantervben megállapított egész anyagot kimerítettük, az idő előrehaladottsága miatt csupán a memorandum és a számlák tervezését voltunk kénytelenek elejteni. Az előadónak főelve az volt az anyag tanításánál, hogy a hallgatókat meggyőzze arról, miszerint a jó táblázatszedőnek épp annyira szüksége van a gyors és biztos számításra, a térérzék- és arányismeretre, mint a hirdetésszedőnek s hogy egy táblázat megszedése alkalmával ne mutassuk ki a nyomdának egész léniakészletét, hanem azt minél kevesebb fajtájú léniakból szedjük meg. Példákkal illusztrálta a helyes arányérzékkel és helytelen tértagolásokkal szedett táblázatok közötti nagy különbséget. A hallgatók példákat oldottak meg, fejeket számítottak ki, meghatározták, hogy valamely táblázat milyen nagyságu papírra férne rá s gyakorlófüzetekben számtalan számítási példát fejtettek meg. E tárgy tanítása 7 estét, vagyis 14 órát foglalt le.

A következő 7 kettős óra a hirdetésszedéshez való ismeretgyűjtésben telt el. Az előadó a hallgatókkal elsősorban az arany metszést ismertette meg, mint a helyes arány legfontosabb kulcsát, mely nélkül nem vagyunk képesek a szép munkák tárházat kinyitni s azt munkánk közben kiaknázni. E témát sok példában dolgoztuk fel. Ezután szó

tős tisztulásáról tanuskodik. A jól és pedánsan megszedett sorokat narancsszinnel nyomtatott lénia disziti. Kár, hogy a nyomtatás sok kívánni valót hagy hátra, nem elég tiszta a nyomtat, aminek valószínű oka a túlhitított festék.

Aradi nyomtatványok. (Eibenschütz Adolf szaktársunk munkái az aradi Zlinszky-nyomdából.) Nagy részük kifogástalan munka, mely a beküldő fokozatos haladásáról tanuskodik. Éppen azért csodálatos, hogy egy nyomdászjubiläumra szóló meghívót olyan diszítéssel látott el, mely egy hisztériás hölgy fantáziáját is megszegyeníti. Szinte hihetetlen, hogy az iparművészeti irányt mind jobban és jobban megértő akzidencszedő ilyen — enyhén szólva — izléstelenségű követhessen el. A Zlinszky-féle levélfejek közül egy sem felel meg teljesen a jó izlésnek, a helyes megoldás az volna, ha a fő sor kezdőbetűjét elválasztó vonalat csak a vízszintes vonalig vezetnék, az iniciálét egészen elhagynák.

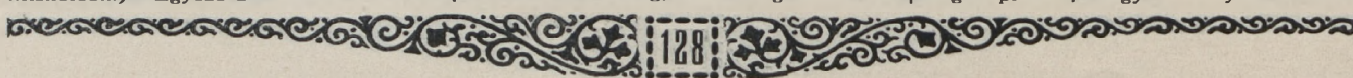
Meghívó diasközgyűlésre. (Szedték és nyomták a Klein és Ludvig-nyomdában, Miskolcon.) Egyszerű izléssel készült

akzidencia, melynek sorcsoportosítása, diszítése harmonikus egészet képez. Nem ártott volna azonban az alul és felül végigfutó vonaldiszekt alatti és feletti margót 1-1 ciceróval kisebbre venni s az így nyert 2 cicerót az alsó vonalak és a szöveg közé beosztani, úgy hogy a szöveg föltsa a papír közepénél magasabbra essék, mert a mostani beosztásnál a szöveg sűrű tömbje „esik”.

Debrecen város könyvnyomdávállátának zárszámadása ezidén is nagy áldozatkészségről tanuskodik. Az egész füzet diszítése egyöntetű, rajz után készült. A fedőlapon csak a címer van megrajzolva, a szöveg — az eddigiektől eltérőleg — betűöntődei betűkből szedték hozzá, ami nekünk kedvesebb is, mivel évek során át kifogásoltuk a debreceni nyomda zárszámadásainak rajzolt betűs cimlapjait éppen a betűk elrajzolt volta miatt. A belső szöveg végig groteszketűkből van szedve nagy gonnal és figyelemmel. Minden egyes oldal alapnyomattal van ellátva. Ezt az alapnyomattal ugyan el lehetett volna hagyni, bár nem hat zavarólag, ami főleg annak kö-

szönhető, hogy az alapnyomati szín nagyon gyenge szürke. A táblázatok megoldása egyezik az előbbi évek táblázatainak megoldásával.

Rigler József Ede papírneműgyár Rt. zárszámadása szintén meglehetősen anyagi áldozatok árán készült el. Ugy mint tavaly: ezidén is két színben került kivitelre s mindjárt meg is állapíthatjuk, hogy a tavalyi a tetszetősebb. Az előtűnk fekvő zárszámadás nem kis mértékben izzadságszagú, ami pedig nagy hiba. Sok részlet az erőszakoltság nyomait viseli magán. Különösen az igazgatóság névsorát és a napirendet közlő két oldalra vonatkozik e megállapítás; e két oldal megoldása hozzá sem hasonlítható a tavalyi zárszámadás ugyanezen oldalainak elegáns, nyugodt és ujazerű megoldásához. A jelentések szövegeoldalai szintén túl sablonosak, sőt az utolsó sorok tölcser-alaku kiképzése nagyon emlékeztet a Németországban jelenleg nagyon divó szedésmodorra. Ezeken kívül még egy hiányról kell megemlékeznünk s ez az egyöntetűség teljes hiánya. Egyszóval megállapítható, hogy amennyire örültünk

volt a folt hatásról, mint egy oly nyomdászati tényezőről, melynek ismerete nélkül elfogadható és szép munkát nem tudunk létrehozni.

A folt hatásának titkát ha csak egy kevéssé is megismerjük, akkor olyanok vagyunk, mint a jó festő, aki színekkel dolgozik, de úgy, hogy azok mindig egyenlő erősségűek s egymás kiegészítésére, kiemelésére szolgálnak. A nyomdász tehát már az egyszerű fekete szövegben, keret vagy díszben is egy bizonyos fekete-szürke színárnyalatot kell hogy lásson, ha munkáján az egyensúlyt helyrehozni, az arányosságot elősegíteni, a hangsúlyt megadni és a kontrasztot kiemelni akarja. Míg a helyes arány a munka tetszetőségét szolgálja, addig a szürke-fekete foltok segítségével a munkánkba összhangot tudunk hozni. Szó volt még a tágitók alkalmazásáról, mint a folthatás egyik tényezőjéről is. Ezekután áttértünk a parafával és nádtollal való betűvetésre.

A betűvetés gyakorlása közben az ezzel foglalkozónak annyira a vérebé megy át az egyes betűk helyes aránya, hogy midőn a sorcsoportosítást felvázolta (persze egy bizonyos betűfajta tartva szem előtt), annak olyan szélesnek és magasnak kell lennie, mint mintha azt már le is szedte volna. Ezért is van szükség a betűvetésre, hogy vázlatainkat éppen olyan arányban, olyan elrendezésben és tereosztásban tudjuk felvázolni, mint ahogy az a szedésben „kimenne”.

A vázlatkészítésnél ugyanazt a módszert alkalmaztuk, amelyet a budapesti tanfolyamon, sőt ugyanazokat a betű-, keret- és vignettasablonokat is használtuk, mint az utóbbin. A vázlatokat a hallgatók mind 2—3 színben oldották meg, részint hogy gyakorolják magukat a szedések színekre való bontásában, részben pedig azért, hogy a szedés fontos és kevésbé fontos részeinek értékelésében kellő gyakorlatra tegyenek szert.

Az előadó a vázlatkészítés megkezdésekor háromféle módot ismertetett meg a hallgatókkal és pedig:

1. Midőn valamely szöveget egy előre meghatározott formában lehet beszédni, például: négyzetbe, hasábra, háromszögbe vagy körbe.
2. Midőn egy iniciálé vagy egy erőteljesen kiemelt fősor köré csoportosítjuk a többi szöveget.
3. Midőn a szöveget egy vignettával kell illusz-

trálni s a szöveget a vignettával kell összhangba hozni. Mind a háromféle megoldásban számos vázlatot készítettek a hallgatók, akiknek néhány jobb munkáját a Grafikai Szemle folyó évi áprilisi számában közölt nyolc mellékleten mutattuk be.

Kolozsvár, 1913 május hó 31-én. LENGYEL SÁNDOR.

VII. Jelentés az aradi szaktanfolyamról.

A Szakkör aradi helyicsoportjának vezetősége meg a múlt évben határozta el egy kisebbszertű szaktanfolyam rendezését. Az előkészítő munkálatok lefolytatása után 1913. évi január hó 12-én nyitotta meg a helyicsoport vezetősége a tanfolyamot, amelyre 26 segéd- és 28 tanonchallgató iratkozott be.

Sajnálattal kell azonban megemlékezni arról, hogy a jelentkezett hallgatók lelkesedése csak szalmaláng volt, amennyiben 16 előadás után a hallgatók száma 11-re apadt le, aminek következtében a helyicsoport vezetősége a szaktanfolyamot beszüntette.

A szaktanfolyam keretében megtartott 16 előadáson a következő tárgyakat adták elő a felkért előadók: A vázlatkészítés céljáról és előnyeiről, előadó: *Klein Mór.* — Kompresszsedés, margóviszonyok, kilövések stb., előadó: *Ruppert György.* — Szabadelőadás a könyvnyomtatás történetéről, előadó: *Juhász Ferenc* tanár ur. — A nyomtatógépek ismertetése, előadó: *Szász Gyula.* — A színkeverés technikája, előadó: *Nagygyörgy Ferenc.* — A papiralakok és méretek ismertetése, előadó: *Buday Gyula.* — Hirdetések tervezése napilapok és folyóiratok részére, előadók: *Eibenschütz Adolf* és *Klein Mór.* — Szabadelőadás az izlésről, előadó: *Juhász Ferenc* tanár ur.

A szaktanfolyam gerince itt is — természetesen — a vázlatkészítési gyakorlatok sorozata volt s ez meglehetősen jó eredménnyel járt. Hogy a siker nem teljesebb, azt csakis annak lehet betudni, hogy a szaktársak nagyon türelmetlenül viselkedtek.

Ennek tudható be, hogy a tanfolyammal kapcsolatban felmerült ama eszmét, hogy az aradi lapok husvétli számainak hirdetéseit a tanfolyamon tervezzük meg — sajnos — nem lehetett megvalósítani, mivel e munka megkezdése idején a hallgatók érdeklődése teljesen elpárolgott s a tanfolyamot kénytelenek voltak beszüntetni.

az 1911. és 1912. évi Rigler-féle zárszámadásoknak, mert újszerűt, frisseket hoztak, amiben örömmünk tellett, épp annyira lehangozt az 1913. évi zárszámadás tökéletlensége, amit azzal magyarázhatunk meg magunknak, hogy nem minden feladat alkalmas „noch nie dagewesen” megoldások keresztlvitelére. Vagyis tervek, vázlatok kincsesháza is kiapadhat egyszer-másszor. *Snk.*

UJBETŰK, DISZEK

A frankfurti Bauersche Giesserei „Femina” betűje. A német grafikus művészeknek már igen sok szép és modern betűt köszönhetünk. A betűtervezők díszes gárdája most ismét egy jónévvű grafikus-sal gyarapodott. *Giphens* berlini plakátfestő állt ki a porondra egy igen tetszetős, finom vonású betűvel, melyet a Bauersche Giesserei „Femina” név alatt hozott forgalomba. Az új betű kizárólag akazidens betű, mely nemcsak meghívókhoz, eljegyzési lapokhoz s egyéb családi jellegű nyomtatványokhoz, hanem üzleti körleve-

lekhez is kiválóan alkalmas. A betűhöz való díszek különös hatásukkal válnak ki a hasonló fajtájú díszítőanyag között. E díszek a fekete-szürke technika szolgálatában állanak. Az új betűt olvasóink figyelmébe ajánljuk (a Bauersche Giesserei lapunk jelen számában megjelenő hirdetése a „Femina”-betűből van szedve). A nevezett betűöntőde készséggel megküldi a betű gazdagon kiállított mintakönyvét, ha ez iránt levélben hozzáfordulnak. *MN.*

A frankfurti Flinsch-féle betűöntőde újabb mintakönyvei. Egy kis füzetben egybegyűjtve látjuk a nevezett öntőde összes sorkörzeteit. Ott látjuk az Ehmcke, Almay, Wegener, Bernhard és Lang grafikus művészek által rajzolt sorkörzetekeket s ezeken kívül egy csomó régi hirdetés és alapnyomati díszítőanyagokat. Az öntőde által már régebben piacra hozott Bernhard-antikva és félkövér Bernhard-antikva kiegészítéseképpen most bocsátotta ki a világos és félkövér Bernhard-kurzivót. Az előbbi 13 fokozatban (nonpareilletől öt cicerósig), az utóbbi pedig 16 fokozatban (nonpareilletől nyolccicerósig) van meg. A Bernhard-kurzivó — épp úgy mint az

antikváról — csak jót és szépet írhatunk. A betű tökéletes és művészi szempontból sem kifogásolható, sőt éppen a művészi volta teszi alkalmassá számunkra a betűt, mivel annak konstrukciója, rajza teljesen a sikornamentikához simul, tehát az általunk kultivált iparművészeti iránynak a legmegfelelőbb modern betűnek tekinthető.

A hamburgi Genzsch & Heyse betűöntőde Glass-antikvája. Az év elején röptette világra a világhírű hamburgi betűöntőde legújabb gyártmányának: a Glass-antikvának próbanyomatait. Az új betű Glass Ferenc Pál müncheni grafikus alkotása, melynek öntődei kidolgozásánál is feltékenyen örködték afelett, hogy a betű művészi karakterét megőrizték. E betűnél — épp úgy mint a Bernhard-antikvánál — meghagyták a művész keze rezgésének jeleit s ezzel elérték azt a célt, hogy a nyomtatvány meglepően hasonlít a kézzel vetett betűs grafikus munkákhoz. Maga a betű reklámnyomtatványok és akazidenciák előállításánál jöhet főleg alkalmazásba. Betűi egytől-egyig szerencsés megoldásuak, képük nagy (a pelit

Mindannak dacára, hogy rövid életű volt e tanfolyam, megelégedéssel kell konstatálnunk, miszerint az előadók fáradozása meghozta a gyümölcsét s igen sokat használt úgy a szaktársaknak, mint az aradi nyomdaiparnak az izlés tekintetében.

Arad, 1913 május hó 31-én.

KLEIN MÓR.

A fenti jelentések teljesen hű képét adják a Szakör nagy anyagi áldozatok árán folytatott szakmai oktatási működésének. Büszkén vallhatjuk, hogy az elmúlt tanévet nem fecséreltük el holmi felesleges kísérletezésekkel, melyek csak bénítólag hatnának a Kör tanfolyamainak fejlődésére. A budapesti szaktanfolyam előkészítő bizottsága — ugyszólván — tökéletes munkát végzett, amelyen ha van is módosítani való, az korántsem olyan mélyreható, hogy a tanterv vagy az egész rendszer gyökeres felforgatását tenné szükségessé. A vidéki tanfolyamok jövőben való rendezésénél is a fővárosi tanfolyam rendszerét igyekszünk bevezetni az egész vonalon, ami egyrészt azért volna üdvös, mivel ekkép az összes tanfolyamok központi irányítása válnék lehetővé s másrészt a tanítás is az egész vonalon egyöntetű lenne. Ennek fontosságát nem kell különösebben hangsúlyozni s hisszük, hogy egy esztendő múlva az eddiginél még nagyobb sikerről fogunk beszámolhatni, feltételezve azt, hogy a szaktársak — mint hallgatók — nagyobb türelmet, lelkesebb ügyszeretetet fognak tanusítani a tanfolyamok irányában — a saját érdekükben.

Budapest, 1913 május hó 31-én.

WANKO VILMOS.

ALKALMAK A TANULÁSRA

Már több ízben rámutattunk ama körülményre, hogy a szakmáját szerető és az abban előrehaladni, a kor folyton változó divatáramlataival lépést tartani kívánó könyvnyomtatónak minden alkalmat fel kell használni arra nézve, hogy szaktudását gyarapítsa, izlését, formaérzékét nemesítse. Miként a virágról-virágra röpdeső méh gyűjti nagy szorgalommal a tápláló mézet: azonképen mi is gyűjtsünk jártunkban-keltünkben az emberi szellemnek az alkotás

Glass-antikva betűképe jóval nagyobb a borgisz Leasing-antikva képnél), aminek magyarázata, hogy a betű alsó husa a lehető legminimálisabb, miután a lelőgő betűk (g, j, p, q, y) nyulványát ugyszólván teljesen eltüntetni sikerült. A Glass-féle betű kiegészítéseképen tervezett iniciálsorozatok közül csak a negatívbetűs sorozatot mondhatjuk szerencsés megoldásúnak, miután ennél a betű tényleg érvényesül, ellentétben a pozitívbetűs iniciálékkal, amelyeknél a betű képe kelletténél nagyobb fokban olvad bele a szintén erős vonalu dekorációba. Hozzátartozik a betűhöz még egy csomó fekete-fehérszürke technikájú keret és körülbelül 40-féle vignetta és sorkeret, valamennyi modern alkotás, mely mesterét dicséri. *Ou.*

FELJEGYZÉSEK

Huszonötéves nyomdászati jubileumok. Ől vidéki szaktársunk ünnepelte meg a napokban negyedszázados jubileumát annak, hogy a nyomdász pályára léptek. Amint Miskolcra írják: *Fried Sámuel, Petró*

műveivel dusan terített asztalairól azokat a kisebb-nagyobb falatokat, amelyek szellemi táplálékul szolgálva, gyarapítják és erősítik műizlésünket. Különösen a fővárosi szaktársaknak kínálkozik erre nagyon sok alkalom. A modern építkezések, az időnként megmegújuló tárlatok, a muzeumok állandó kiállítási anyaga, a plakátoszlopok, a kirakatok és ezek közül elsősorban a könyves boltok kirakatai mindmind rengeteg anyagot tárnak elénk, amelyből tanulhatunk, amelyből formakincsünket gazdagíthatjuk.

Nézzük csak.

Igen sok tanulságot nyújt a modern izlésre vonatkozóan az építészet. Minden időkben az építő művészet volt a friss, a megújító művészeti áramlatoknak egyik leghűbb kifejezője. A síkbeli dekorálás, a síkbeli kiképzés gyönyörű példáit találjuk itt és megfigyeléseink, tanulmányozásunk sok olyan dolgot fog itt találni, mit mi nyomdászok — esetleg változtatással — átvihetünk a mi terrénunkra, a papírlap dekorálásába. Hiszen itt is, ott is egy sík felület benépesítéséről van szó. Mennyi motívum kínálkozik itt számunkra. A díszítés maga, annak mikénti elrendezése a falon, az ablak vagy kapu tervezése mind inspirálhat bennünket. De különben más iparművészeti tárgyakról is átvihetünk motívumokat a mi technikánkba. Az üzleti portálok és címtáblák egy része manap már művészember tervezte nyomán készül és ezek közül nem egyről ékesen, szép szavakban szól hozzánk a modern síkdekorálás. A címfestészetben éppúgy, mint a könyvnyomtatásban jó ideig nagyon sokat vétettek a síkdekorálás elvei ellen; mindkét helyen sokáig téves utakon haladtak, de megnyugvással láthatjuk mind nagyobb téren az egészséges és egyedül helyes irányzat térfoglalását.

Vagy lépünk egy képtárba és álljunk meg egy Rafael-másolat előtt. A kép Máriát karján a gyermek Jézussal ábrázolja. Máriát a hagyományos szinezésű leplek borítják. Az egyik, a kék színű, szinte az egész testet befedően dominál, a piros színű a derékon van általvetve, míg fejről egy sárga árnyalatu, lenge szövet hullámszik alá. Ha figyelmesen nézzük a képet: a három főszin elosztására nézve nyerünk, ugyszólván alapszínben, utmutatást. A kék, mint hideg színből, a legtöbb van a képen; szükséges ez azért, hogy a kép nyugodt-

János és Venkovits Károly szaktársak május hó 25-én ünnepelték meg nyomdászáguk negyedszázados jubileumát, amely alkalomból az ottani szakegyesületi helyicsoport diszközgyűlést tartott az iparkamara dísztermében. — Az aradi Függetlenségnyomda személyzete *Puskás János* és *Gábré György* szaktársak huszonötéves nyomdászati jubileuma alkalmából június hó 15-én rendezett jubileumi ünnepséget, mely — mint értesülünk — fényesen sikerült.

Kitüntetés. — Az Országos Iparegyesület ezidei közgyűlésén osztották ki az egyesületi kitüntítéseket az ezekre érdemeseknek talált munkásoknak. Az idei kitüntetettek között van *Lencse Antal* szaktársunk, a nyitrai Huszár-nyomda művezetője is, aki az egyesületi ezüst díszérmet kapta az ehhez tartozó oklevéllel együtt. *Lencse* szaktársunknak ez már a második kitüntetés, amelyben az 1907. évi nyitrai iparkiallítás alkalmával az állami ezüst érmet kapta.

Nemzetközi kiadói kongresszus. Június 1-én kezdődött az ezuttal Budapesten üléselő VIII. nemzetközi kiadói kongresszus, mintegy 300 kiadó részvételével. Délelőtt

10 órakor a nemzetközi végrehajtó bizottság ülésezett az Athenaeum üléstermében. Délután a Vigadó előtt gyülekezve, a kongresszus tagjai automobilon megtekintették a fővárost. Este 9 órakor pedig ismerkedési estély volt a Vigadóban. Másnap délelőtt a kongresszus ünnepélyes megnyitói ülése a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében volt. *Ranschburg Viktor* elnök, az Athenaeum könyvkiadó-vállalatának igazgatója melegen üdvözölte a tagokat és örömeinek adott kifejezést afelett, hogy a kongresszus ezuttal Budapesten ülésezik. Azután röviden ismertette Magyarország kulturájának fejlődését. Utána *Jankovich kultuszminiszter* mondotta üdvözlő beszédét, majd *Töry* államtitkár bejelentette, hogy javában készül a törvényjavaslat, amely szerint Magyarország csatlakozik a berni egyezményhez. *Wiesner* Jakab, a Singer és Wolfner könyvkiadó-vállalat cégvezetője tartott ezután előadást. Az előadó a pornografikus irodalom elleni küzdelem dolgában terjesztett elő határozati javaslatot. Kérte a könyvkereskedőket, hogy az 1910. évi május 4-iki alapvető párisi egyezmény keresztülvitelére

ságát biztosítsa. A másik alapszín: a piros, már aránylag sokkal kisebb területen van elhelyezve, míg a harmadik: a sárga szín pedig megtörve, fényességéből lefokozva foglalja el helyét.

Mi a tanulság a színek ilyenképeni elosztásából? E klasszikus példából is látjuk, hogy oly esetben, ha több szín van együtt felhasználva, a kisebb területen elosztott meleg, élénk színek mellett a nagyobb, a dominánsabb részen hideg, nyugodt színt fogunk alkalmazni.

A színek alkalmazásának eme alpmódja a nép egyszerű asszonyainak ruhaviseleténél is jut kifejezésre, ahol a három főszín a következőképpen oszlik meg: sárga fejkendő, piros rékli és kék szoknya.

Más alkalommal pedig keressük fel az egyik-másik muzeumot, ahol figyeljük meg a régi cserép-és üvegedényeken vagy bronztárgyakon, továbbá építészeti maradványokon, sirköveken a feliratoknál használt betűtípusokat. Egész tanulmányra való anyag áll itt rendelkezésünkre. A nálunk régebben szelvényben használt betűtípusnak egyéni elváltozásait, karakteres kifejezési módját, az egyes betűknek az egyéniség szerinti átformálását, a betűket leíró vagy festő kéz rezgését, apró eltéréseit figyelhetjük itt meg. Ezzel szemben a római emlékekben található felírások szép római mediaevalisainál a szabályos formákat, a pontos, a számitással keresztül vitt munkát találjuk. Az ecset helyett itt a vész volt a betűk megformálásánál használt eszköz és ennek megfelelően a betűken alig fedezhetjük fel az apró intimitásokat. Es azután hány más motívum: virág, levél, mértani forma stb., kinálkozik számunkra a szekrények üvegfala mögül.

De mindezen kínálkozó alkalmak között mégis a legtöbb és legközzvetlenebb tanulási anyagot a könyves boltok kirakatai nyújtják. Nem is kell felkeresni őket: hiszen mindennapi utunkban csábító külsejükkel élénk hizelgik magukat. Gazdag változatban pompáznak itt az emberi elme alkotásai; a különböző technika, mely e helyütt képviselve van, egyformán felkeltheti érdeklődését szedőnek, nyomónak vagy grafikusnak és mindenik fog találni olyant, ami különösen őt érdekli. A legegyszerűbb szedéstől a legkomplikáltabb előállítási módig minden rendű munkára fogunk itt akadni. Ha behatóbban szemléljük e könyvek külsejét, ugy követ-

kezteni fogunk a könyv tartalmára, mert kétségen kívül az a jól megoldott könyvboríték, mely a könyv tartalmát szinte visszatükrözi. Milyen különféleképen is törekszenek erre, mennyi módja is van a könyvnyomtatónak, melyekkel a könyvborítékok sikerülté teheti. Az egyiken a jól ismert szerző neve nagy betűkkel, követelő módon, az egész borítékokat dominálóan van elhelyezve; e könyven első sorban az a fontos, hogy kinek a műve, csak másodsorban a könyv címe; a másik gazdag ornamentikával akarja a figyelmet maga felé irányítani, a harmadik egy reklámmunka: két ellentétes színel, melyek mindenike nagy felületen van alkalmazva, akar hatni, a negyedikén sötét alpból nagy, egyszerű képű negatív betűk emelkednek ki, az ötödiken a szöveg karakterisztikus írott vagy rajzolt betűkkel van megoldva, egyrésze pedig díszes kötésben pompázik, így s még sok más módon akar mindenik könyv a többi közül kiválni. (Az utóbbi időben könyves boltaink kirakatai nagyon is színesek; a Nyugat kiadásában megjelenő könyvek művészi kéztől származó borítólapjai ötletes, festői munkák, olyikon csak a betű ellen lehetne alapos kifogásunk.)

Amint tehát láthatjuk, nagyon sok alkalom kínálkozik arra, hogy impressziókat nyerjünk, szakmabeli tudásunkat mélyítsük. *A cikkünkhöz csatolt két mellékletben bemutatott szedéspéldákhoz például egy lakásberendezés tervezete szolgáltatott alap gondolatul. Formakincsünket gazdagíthatjuk ilyen módon, eltekintve ama lelki örömtől, melyet ilyen alkalmal szerezünk magunknak.* IFJ. AIGNER ANTAL.

AZ ELEKTRO-TECHNIKA KÖRÉBŐL

A nyomdaüzemben mind nagyobb tért foglaló elektromos munkaátvitelnél előfordulnak néha oly kisebb anomáliák, melyek az üzem folytonosságára zavarólag hatnak, ezért elsörendű érdeknek mondható, hogy a gépmester az ily kisebb hibák eredetét megállapítani, javításukat pedig egyedül — akár ideiglenesen is — elvégezni tudja. Kíváncsok ez már azért is, mivel rendszerint sürgös természetű mun-

szervezetük egész erejével küzdjenek. E tárgyhoz többen hozzászóltak. Délután a kongresszus tagjai a nagyobb kiadóvállalatokat tekintették meg. Este az Operában díszelőadás volt a kongresszus tiszteletére. A kongresszus két utolsó napján az alosztályok ülészeket és különböző előadások tartattak. Ez alkalommal Löblowitz Zsigmond (Budapest) terjesztett elő indítványt, amelyben egy kulturház felállítását tervezi oly nagyvárosokban, amelyeknek legalább 600.000 lakosuk van. A kulturház pavilonrendszerben épülne és benne a könyvpiac ujdonságainak kiállítása céljából minden nemzetnek külön pavillonja volna, amelyek mindegyikében az illető nemzet saját emberét alkalmazza. Az alkalmazottakat egy-egy nemzet kiadói választják és küldik ki. Az indítványt elfogadták. Majd különböző kirándulások következtek. A legközelebbi kongresszus 1916-ban Párisban lesz, amikor is husz éves emlékét tartják meg az 1896-ban legelőször tartott kongresszusnak.

Vállalati hírek. Hunnia nyomda rt. cég alatt 80.000 K alaptőkével a közelmúltban új nyomdavállalat alakult Budapesten.

Az igazgatóság egyetlen tagja: Jellinek Marcel. — *A Grafikai gépgyár rt.* ellen egyik hitelezője csődöt kért. A vállalat 1911-ben alakult át 200.000 K alaptőkével részvénytársasággá az Oesterreicher és Márkus cégből. — *A Vágyólgyi papírgyár részvénytársaság*, amely néhány év előtt alakult a Birkholz és Hamburger cég közreműködésével, 4042 korona veszteséggel zárta mérlegét.

Mérlegek. *A Pátria irodalmi vállalat és nyomdai rt.* 1912. évi mérlegét 68.484 K tiszta nyereséggel zárta az előző évi 63.741 K-val szemben. Részvényenként 34 K osztalékot fizetnek, ugy mint tavaly. A 375.000 K alaptőkével bíró társaság tartalékjai már 508.365 (1911-ben 485.365) K-ra rugnak. — *A Műszaki irodalmi és nyomdai rt.* 1912. évi mérlege 6442 K veszteséggel zárult. — *A Thalia műintézet kö- és könyvnyomda rt.* 1913 április 30-án lezart mérlegében 302.720 K bruttóbevétel mellett 1837 K tiszta nyereséget tüntet fel. A 200.000 K alaptőkével bíró vállalat tartozása 176.566 K. A nyomdai felszerelés 128.399 K-val, az ingatlan 142.663 K-val van felvéve a mérlegben. A kinlevőség

124.874 K. — *A Magyar fénynyomdai rt.* 1912-ben 2778 K tiszta nyereséget ért el az előző évi 2972 K-val szemben. — *A Magyar könyvterjesztő vállalat rt.* (az Athenaeum irodalmi és nyomdai rt. alapítással) 200.000 K alaptőke mellett 1912-ben 26.082 K tiszta nyereséggel zárta mérlegét, szemben az előző évi 20.685 K-val.

Gépszedők versenye. A szegedi szervezeten gépszedőknek nagyon jól mehet a dolguk, ha ráérnek szedésversenyeket rendezni, vagy talán ellenkezőképpen áll a dolog: kifelé áll a szerkerük rudja s biztosítani kell a kondíciót, tehát szedésversenyben kell kimutatni: ime-mi kétszerannyit szedünk, mint amennyit kellene. Emellett azonban elég jó üzletembereknek is bizonyultak, mert a Typograph-szedőgépyártól jutalomdíjak kitűzését kérték. A gyár engedett a kérésnek és óránkénti szállítandó szedés minimumául 6000 n-et kötött ki, amelyért 25 koronát és minden további 100 n-ért további 5 koronát tűzött ki díjul korrigált szedésért. A verseny-szedés pünkösd vasárnapján folyt le és a versenyeredmény a következő: Bittera Béla szedett 7088 n-et, kapott 75 koro-

kák esetén szoktak ily hibák leginkább fellépni, midőn szerelő érkezteig sem lehet várni.

Az elektromos munkaátvitelnél előforduló hibák javítási módjairól kívánok itt egyet-mást elmondani, mint olyan gyakorlati tudnivalókat, melyeknek adott esetekben jó hasznát lehet venni.

Kezdjük a biztosítók kiolvadásánál.

Megtörténhet például, hogy a vezetékhalózatban nagyobb áramerősség lép fel, mint amennyit a vezeték elbir. Leginkább a gép hirtelen megindítása vagy tulerős megterhelés mellett sok ellentállás beiktatása idézi elő, miáltal a vezeték átmelegszik, sőt el is éghet. Ennek megakadályozására szolgálnak a biztosítók.

A biztosítók azon elven alapulnak, hogy a vezeték egy részét könnyen olvadó fémből, ólomból készítik. Ha az áramerősség bizonyos határt elért, a biztosító kiolvad; ezáltal megszakítja az áramkört, a vezetéket és egyéb bekapcsolt készülékeket pedig megvédi az elégéstől.

A biztosító belső ürege kiégés esetén megfeketedik. Kicszerelés után az áramszolgáltatás helyreáll.

Megtörténhet az is, hogy a biztosító porcellándugója is eltörik a kiolvadásnál. Tartalékdugó hiján ilyenkor az elvezető és áramszolgáltató huzalok nem szigetelt pontja ölomdróttal kötendő össze, olyképp, hogy a biztosító üregét az ölomdrót mint egy áthidalja. Az ölomdrót először az elvezető, azután az áramszolgáltató huzalra erősítendő. Utóbira egy kihegyezett száraz fadarabkával is ráhajtható. Az ily módon biztosított vezeték közelében tűzveszélyes tárgyakat tartani nem szabad, mert a biztosító kiolvadásakor mindig egy kis megszakítási szikra képződik, a megolvadt ólom pedig szétfreccsen. A biztosító rézkupakja ezért mindig rajthagyandó.

Az órából jövő huzal árammal lévén telítve, a legnagyobb óvatosság helyén való, mert nem szigetelt ponton való megérintése veszélyes, sőt halálos is lehet.

A kiégett biztosító házilag meg is javítható olyképp, hogy az alsó végén levő érintőgomb (kontaktus) köré egy darab ölomdrótot erősítünk, másik végét pedig a külső csavarmenet rézborítása alá dugjuk; avagy belül a dugó alján levő kontaktushoz erősítünk egy darab ölomdrótot, másik végét

pedig az oldalon levő fémlapra ráhajtuk. Az így javított biztosítót gipszbeöntéssel szigetelhetjük, mely esetben használatbavétel előtt a gipsz kiszáritandó.

Sohasem szabad a biztosítóba erősebb drótot tenni, mint aminő a vezetéknek megfelel, annál kevésbé pedig réz- vagy más drótot, mert különben a biztosítónak semmi célja sincsen, minthogy a vezeték átmelegedése esetén nem képes a feszültség a biztosító kiolvadásán át utat nyitni magának; tehát rövidzárlatot idéz elő.

Gyakori eset az is, hogy a motor belsejében apró lángocskák villannak, melyeket éles fűttyhöz hasonló hangok kísérnek. Rendszerint a kefék megátulása vagy kiköpése ennek előidézői. E hangzavart megszüntetendő, kikapcsoljuk az áramot a motorból, azután a kefék fekvését megvizsgáljuk. Ha a kefék nem jól simulnak a motor forgótárcsájához, úgy a csavar megszorításával megigazítjuk azokat.

Egyenlőtlen kopásból előálló részek csiszolópapír vagy finom reszelő segítségével lecsiszolandók. Ha a kefe már teljesen elkopott, úgy a csavar megtágítása után oldalt kitoljuk a szendarabot és ujat helyezünk bele. A csavarral pedig ismét megrögztjük, ügyelve arra, hogy a kefe lehetőleg a tárcsa közepén feküdjön.

Előfordulhat, hogy a motor megáll, illetve meg sem indul, jöllehet kefék, biztosítékok rendben vannak. Ilyenkor a hiba nyilván a vezetékben vagy az indító-rheostaton keresendő. A vezetékben, ha valamely csavar megátulása folytán a huzal kikapcsolódik helyéből, miáltal megszakad az áramkör. A huzalt visszaillesztjük helyére, a csavart pedig megszorítjuk.

Az indító-rheostaton, ha erős megrándulás folytán a belül elhelyezett spirális rugók egymásba akadnak, ami az áramszolgáltatást nagyon legyengíti, illetve teljesen megszünteti. A tábla leakasztása után a spirális rugók kézzel összeszorítandók, a tábla visszaakasztható.

A motor elindítására a rheostaton levő eltolható kar szolgál, melynek forgópontjához és utolsó gombjához van kötve a vezeték. Ha az emeltyűkar az utolsó gombon áll, úgy az ellenállás nincs bekapcsolva, tehát az áramerősség a legnagyobb, a

nát, a második díjat Bermann Lajos vitte el 6478 *n*-nel, amelykért 40 koronával lön jutalmazva. A verseny harmadik győztese Lencz Géza, aki 6069 *n*-et vágott ki 25 korona díjjal egyetemben. Indultak még Györfly Lajos és Börcsök Ferenc, az előbbi 5712, az utóbbi pedig 5202 *n*-et tudott csak kivágni, aminek oka, hogy éjjeli lap-szedők lévén, nagyon keveset pihentek s ezért nem is lehettek megfelelően diszponálva. — Anno dazumal meglehetősen kedves szórakozása volt elődeinknek versenyszedéseket rendezni s ezen — az akkoriban a munkások és munkaadók között fennálló patriarchális viszonyokat tekintve — senki sem ütközött meg. Idővel azonban a jó viszony meglazult, sőt mindjobban kiélesedett, ennek következtében a szaktársak öntudatra ébredtek, az egymás iránti szolidaritás érzete mindjobban kikristályosodott és ezzel a szedésversenyeknek is befellegzett. Öntudatos munkás nem is áll ki a porondra versenyt szedni szaktársával, csak azért, hogy főnökének egyszer eszébe jusson a versenyszedésnél elért betümménység állandó szállítását követelni; ilyesmire ma már csak a susz-

terek kaphatók, olyanok, mint a szegedi gyászvitézek, akiknek őszinte szívből kívánjuk, hogy gazdájuknak valóban eszébe jusson az, amit fent említettünk, ha ugyan már meg nem történt volna.

A nyomdák elzaporodása ellen. A norvég nyomdatulajdonosok — amint azt a *Hivatalos Közleményekben* olvassuk — már korábban elhatározták, hogy nem vásárolnak olyan grafikai szaküzlettel vagy gyártóval, amely nagymérvű hitel nyújtásával elősegíti a nyomdák szaporodását. Ezen határozat kimondására az készítette a nyomdatulajdonosokat, hogy Norvégia egyes városaiban mindinkább rosszabbá váltak az üzleti viszonyok, mert a megfelelő tőke nélkül alapított nyomdák, hogy fennállásukat ideig-óráig biztosítsák, minden áron vállalták a munkát. A szaküzletek és gyárak lelkiismeretesen eleget tettek a nyomdatulajdonosok felszólításának, erősen korlátozták a hitelt, úgy hogy az utóbbi időben csak igen kis mérvben szaporodott a nyomdák száma. Ezen a sikeren felbuzdulva, most egy további lépésre határozták el magukat a norvég nyomdatulajdonosok. Kimondták, hogy azt meg-

gátolandó, miszerint a jelenlegi nyomdák valamelyike nem szakemberek kezébe kerüljön, minden olyan esetben, amikor egy nyomda tulajdonosa elhal és örököse között nyomdász nincs, vagy ha valamely nyomda bármi okból eladásra kerül, azt megveszik, hogy ily módon is csökkentsek a nyomdák számát. — A magunk részéről csak annyit fűzünk a fenti hirhez, hogy nálunk sem ártana, ha a nyomdatulajdonosok ilyen erélyes lépésekre határoznák magukat s akkor talán meg lehetne akasztani némileg a nyomdák gombamódra való szaporodását.

A német közönyvtárakban levő inkunábulumok számáról érdekes adatokat közölt egy német szaklap nyomán a *Magyar Könyvszemle*. A közlemény szerint a német ősnymotlványok összeírására kiküldött bizottság és a melléje rendelt vagy hozzájuk önként csatlakozott munkatársak 676 könyv- és levéltár ősnymotlványkészletét inventálták és megállapították, hogy a német birodalomban 145.484 olyan kötet van, mely 1500 előtt került ki a sajtó alól. Természetes, hogy e szám egy országok, mint könyvtárak szerint

motor forgása pedig a leggyorsabb. Minél több ellenállás kapcsolódik be, annál gyengébb az áram. Ha a kar az első gombon áll, az áramkör meg van szakítva, mivel a rheostatok úgy készülnek, hogy az első gombra ellenállás nem lesz szerelve. Szabályozásnál a kar lassan fordítandó egyik gombról a másikra, csupán az első gombra hirtelen, mivel különben volta-iv keletkezik, mely az érintkezőfelületeket elégeti.

A kapcsolónál hasonlóképpen kell eljárni, mint az emeltyükárnál. A kapcsoló fogóját lassan elfordítjuk, hogy a kés a rugók között megtárguljon, aztán hirtelen kirántjuk, hogy az áram megszakítása hirtelen történjék. A kikapcsolók érintkezőfelületeinek tisztáknak kell lenniök, hogy a kontaktusok között jó érintkezés legyen. Egy darab finom csi-szolóvasznat, fára ragasztva használjunk időközönként megtisztításához. A szorítócsavarok, melyek a vezetéket a kontaktusokhoz kötik, mindig erősen legyenek meghuzva.

A villamosvezetékhez és motorhoz mindenkor csak kellő óvatossággal közelítsünk; valamely javítás elvégezte után a motort gépszij nélkül szabadon hagyjuk pár pillanatig szaladni.

A motor gondozásáról a Grafikai Szemle egy régebbi számában találunk az érdeklődők utbagazítást.

STEINHERZ MIKLÓS.

ABBAZIAI ÜDÜLŐHÁZUNK

Majdnem tizenöt évre az eszme felmerülése után, február hó 1-én nyitolt meg a magyarországi könyvnyomdászok abbaziai üdülőháza, hogy benne a betegek gyógyulást, az üdülésre szorulókat pedig kellemes otthont lehessenek. Azt hiszem, hogy felesleges az alkalommal arra vonatkozólag újabb ismétlésekbe bocsátkozni, hogy ezen magas szárnyalású eszmének hány akadály állott útjában, amíg végre átadhatjuk üdvös rendeltetésének. Ma, midőn ez az intézmény, egy-két házi incidensről eltekintve, kifogástalanul teljesíti hivatását, mindnyájan büszke önérzettel tekintünk erre a rendkívül szép és hatalmas alkotásra, mely egyszersmind az egyesült erő-

igen különbözőképen oszlik meg. Vezet Bajorország, ahol 156 önyomtatvány-gyűjtemény 50.709 kötetből áll; második helyen áll Poroszország 329 könyvtára között megoszló 50.163 kötetével; aztán jönnek: Szászország 8852 kötettel, Württemberg 8016 kötettel, Baden 666² kötettel, Hessen 6639 kötettel és a kisebb államok 10.442 kötettel. Az egyes könyvtárakat tekintve, első helyen a bölcsőkori nyomtatványok száma szempontjából a müncheni Hof- und Staatsbibliothek áll több mint 21.000 kötetével, míg a berlini könl. Bibliothek mintegy 6000 kötetes gyűjteményével a második helyre került. Ezen felül van az önyomtatványok száma 31 könyvtárban (ebből 10 bajorországi), ötézázon felül 23-ban, 200 és 500 között 60-ban, 100 és 200 közt 64-ben, 20—99 közt 186-ban, 10—19 közt 75-ben, 2—9 közt 166-ban és csupán 1—1 kötet volt 71 könyvtárban. Érdekes, hogy 248 intézetről éppen a bizottság derítette ki, hogy van bennük önyomtatvány és ez intézetek 7026 kötettel gazdagították az össze-
írt anyagot.

Egy híres nyomdász-muzeum jubi-

ben rejlő bámulatos szolidaritás szimbóluma. Az olasz renaissance-stilben épített Gutenberg-villa egyik legszebb épülete a kies fekvésű Abbaziának; az impozáns feljárók, balra pergolával; a hatalmas arányú terrasz a mellette levő loggiával s az ezekkel összekötött tágas ebédlő már az első pillanatban mindenkit lebilincsel. A terraszról gyönyörű kilátás nyílik Abbaziára és a tengerre. A villa, mely előtt villanyos megálló van, Abbazia legértékesebb helyén fekszik, a Quitta nevű tengeri fürdő felett, közvetlenül a főút mentén, árnyas parkban s körülötte is erdő terül el, mellette modern villák.

A társalgó, melyben a lelkek felvidítására zongora is rendelkezésre áll, nem nagy, de a célnak teljesen megfelelő. Könyvtár — mely még bő kiegészítésre szorul — és körülbelül husz lap áll a betegek rendelkezésére. A társalgóval szemben, a folyosó másik oldalán van a ruhatár, a portás lakása, a konyha, tálaló, éléskamra stb. más mellékhelyiség. A kényelmes lépcsőn, melynek ablakát Gutenberg képe díszíti, az első emeleti rendelőbe jutunk, mely egy kéttablakos szobából és előszobából áll. Az első emeleten ezenkívül 3 négyágas, 2 háromágas és 1 kétágas szoba s egy mosdószoba van, hideg- és melegvizberendezéssel, fayance-mosdókkal és folyékony szappant szolgáló készülékekkel. A második emeleten ugyanennyi szoba van; itt a rendelő helyét az orvosnak egy kis és egy nagyobb szobás lakása foglalja el. A harmadik emeleten 3 kétszobás lakás van. A mansardokat a cselédek lakják. Itt van a napfürdő is. A földszinten, vagy helyesebben a souterrainban van a hidegviz-gyógyintézet és a villanyos fürdő. A nagy fayence-bassin részére a tengeri vizet (6—8 ember fürödhet egyszerre) egy villanyerőre berendezett szivattyu hajtja fel a 35 méternyi magasságban levő réservoirba. Az összes helyiségek központi gőzfűtéssel és villanyvilágítással vannak ellátva. A villa egy szép parkban áll, melynek az épületmögötti részében sétautak és pihenőhelyek vannak.

Ami az intézetben való ellátást illeti, ezt egyesek a legutóbbi hetekben meglehetősen diszkreditálták, anélkül, hogy esetleges panaszukkal az illetékes fórumnál kértek volna orvoslást. Az Országos pénztár által orvosilag megállapított érend a következő:

leuma. Háromszázötven éve lesz 1916-ban, hogy az antwerpeni Plantin-Moretus-muzeumot megalapították. A muzeum ma is ugyanabban az ősi házban van és lényege szerint nem egyéb, mint a Plantin-Moretus-családnak 1566-ban alapított nyomdája. Plantin Kristóf (nyomdászjelenyene a felhők közül előrenyúló és „Labore et constantia” felirattal, díszes szalaggal körülkötött kinyitott körszót tartó kez) 1566-ban nyitotta meg nyomdáját. Halála után a veje, Jan Moerentorf (Johannes Moretus) lett a nyomda tulajdonosa és maig is az ő leszármazottjai működnek benne. Utódai a nyomdát, amelynek sok minden nyelvű kiadványát az elegáns kivitel és nagy gondosság jellemzi, a sajtójuk alól kikerült munkák és előkelő íróktól származó kéziratok gyűjtésével gazdagították. Ilyenformán valóságos muzeummá alakult a szerény nyomda, még pedig fölülte érdekes muzeummá. Könyv-, kézirat- és egyéb gyűjteményein túl van benne nagyértékű rézmetszetgyűjtemény és kilencven számára rugó képgyűjtemény is; a képek a Plantin-Moretus-család számára készültek, reá is vonatkoznak és alkotóik között szerepelnek Németalföld

leghíresebb művészei, egyebek közt Rubens 14, Van Dyck két festményével. A muzeumot Antwerpen városa még 1877-ben megvásárolta. A készülő jubileum alkalmára a nyomda régi betűivel nagyszabású disz-munka készült, mely a muzeum, vagyis a nyomda történetét mondja el számos eredeti és régi fa- s rézmetszetű képmelléklet kíséretével. A kiadványok az ára a legolcsóbb alakjában is 156 hollandus forint lesz.

Az amerikai magyar sajtó. Olyan messze, olyan különféle és oly kevés szállal hazájához fűződő és Amerikában élő magyarság, hogy például szellemi életének még legujabb állásáról sem birunk teljes képet nyerni. Gondolni is alig lehet arra, hogy valaha megirhassa valaki az amerikai magyar hírlapirodalom történetét: a Philadelphiában élő Piványi Jenő igen nagy fáradsággal gyűjtögeti az Amerikában élt jeles magyarok életrajzi adatait, de a — többnyire nem jeles — rendszeren hiru reményekkel alapított, rövidéletű magyarnyelvű lapokról ó is, más is, keveset tud. Hoffmann Géza cs. és kir. alkonzul „Csonka munkásosztály” című könyvében, legjobb tudásá szerint össze-

Reggelire minden betegnek tetszése vagy az orvos rendelete szerint jár: egy csésze kávé cukorral (benne legalább 2 deciliter tej), vagy tej (3 deci) egy adag (20 gramm) vajjal és két darab péksütemény.

Ebédre: leves, hus (200 gramm) főzelékkal (200 gramm) vagy befőttel és tészta, egy zsemlye vagy egy darab (100 gramm) kenyér; hetenként legalább kétszer sült hus.

Uzsonnára: kávé, tej vagy tea egy kiflivel.

Vacsorára: sült hus (150 gramm) főzelékkal, esetleg tea két tojással vagy (80 gramm) sonkával, tejbenfőtt rizs vagy dara, ez utóbbi legfeljebb hetenként kétszer s minden alkalommal egy zsemlye vagy egy darab (100 gramm) kenyér.

Az érvényben levő étrend azonban az orvosilag előirt minőséget és mennyiséget jóval túlhaladja, mert hetenként nemcsak kétszer van sült hus, hanem minden nap s a hus mennyisége 200 gramm helyett 250 gramm. A kezdetben érvényben volt finomabb konyha helyett utóbbi időben a rendes polgári konyhát vezettük be, az egészen egyszerű és tápláló ételekre helyezvén a fősúlyt.

Mint minden új intézménynek, a mi nagyszerű alkotásunknak is megvoltak a maga gyermekbetegségei, melyeket azonban már nagyrészt orvosoltunk. A páciensek persze — különösen a mi speciális „enfants terrible”-jeink — siettek a saját szociális alkotáshat diszkreditálni, ahelyett, hogy az észlelt bajok ellen az illetékes fórumnál kerestek volna orvoslást. Ez mindenestre az intelligencia rovására megy. Némelyek odáig mentek, hogy az üdülőházat fegyháznak nevezték el, mert nem tudtak vagy akartak a házirend kereteihez alkalmazkodni, elfeledvén, hogy a beteg mint ilyen bármely gyógyintézetben teljesen a házi szabályok és a vezető intézkedéseihez köteles alkalmazkodni, ha gyógyulást keres azon a helyen. Ellenkező esetben céltalan az ottani tartózkodás.

Az üdülőházat maig ugyiszólván kizárólag a budapesti tagok vették igénybe; a vidékről alig 5—6 beteg volt beutalva. Ennek oka egyrészt az egyesületi tagok indolenciája, másrészt a pénztárak tájékozatlansága. A tagok nem kérik vagy követelik az abbaziai nyomdászüdülőházba való beutalást s a pénztárak nem vesznek tudomást az intézmény

létezéséről. Pedig a pénztárakban mindenütt van egygár nyomdász igazgatósági tag, akiknek kötelességük lenne ebben a dologban a pénztárak főorvosait felvilágosítani.

Az üdülőházba a következő betegségekben szenvedők vehetők fel:

1. A sziv ideges bántalmaiban szenvedő betegek.
2. Szivburokgyulladás után lábadozó betegek.
3. Vészesegény és feltáplálási gyógy módokra alkalmas betegek.
4. Idült ólommérgezésben szenvedő betegek.
5. Az ideggyengeség (neurasthenia) különböző bajjaiban szenvedő betegek.
6. A gyomor és a bél ideges bántalmaiban (dyspepsia stb.) szenvedő betegek.
7. Balesetből eredő idegbántalmakban szenvedő betegek, kivéve az idegrendszer szervi betegségeit.
8. Könnyű fokban tüdőtagulásban szenvedő betegek.
9. Tüdőgyulladás után fellábadt betegek.
10. Hurutos tüdőgyulladás után fellábadt betegek.
11. Gyógyulási hajlammal bíró és mellhártyaizsadmányból lábadozó betegek.
12. Heveny hörgőgyulladás után fellábadt betegek.
13. Idült gégebetegségben szenvedő és azok következményei után fellábadt betegek.
14. Az orrüreg betegségeiből fellábadt betegek.
15. Minden specifikus, nem fertőző betegség után lábadozó betegek. Tuberkulózisban és syphilisben szenvedő betegek az üdülőházba fel nem vehetők. Gyógytényezők: Nap- és légfürdő, meleg és hideg tengeri fürdők, teljesen modern berendezésű hidegvízgyógyintézet, elektroterapiás gyógy módok (négyrekeszes- és telt villamosfürdők, vibrációs massage, faradizáció, elektrolysis, galvanizáció, endoskopia, kataphorese).

Abbazia tengeri fürdője nagy mennyiségű só-tartalmánál és kellemes hőfokánál fogva kitünő eredményeket mutat föl: görvélykórnaál, krónikus orrkatarhusnaál, vérszegénység és sápkórnaál, idegbajoknaál (neurasthenia és a központi idegrendszer organikus betegségeinél), ideges gyomor-bajoknaál és hátgerinc-bajoknaál (tabes, myelitis). Ezen kurákra a junius-augusztus hónapok ajánlhatók.

A választmány határozata alapján az üdülőházba azok az egyesületi tagok is felvehetők, akik szabadságidejüket élvezik. Az erre vonatkozó feltételek az egyesületi irodában megtudhatók.

Az abbaziai Gutenberg-villa egy új utjelző a munkásság szociális törekvései felé. A magyar nyomdászok ebben is uttörők, kezdeményezők s a

állította az amerikai magyar sajtó bibliográfiáját és részben az ő ajándékából, részben előfizetés útján a Magyar Nemzeti Múzeum a következő lapokat kapja: Canadai Magyar Farmer (Winnipeg), Magyar Ujság (Detroit), Perth Amboy és Vidéke (Perth Amboy), Szabad Sajtó (Passaic), Amerikai Magyar Hirlap (Youngstown), A munkás, Dongó, Haladás, Otthon, Magyarok Vasárnapja, Szabadság (Cleveland), Bethlehem és Vidéke (Bethlehem), Johnstowni Híradó (Johnstown), Mécs (Philadelphia), Pittsburgi Híradó (Pittsburg), Amerikai Magyar Népszava, Amerikai Magyar Ujság, Amerikai Magyar Reformátusok Lapja, Az Amerikai Magyar Mérnök- és Építészegylet Értesítője, Egyetértés, Haladás, Hunnia, Palaestra, Testvériség (New York). A legrégebb élő magyar amerikai lap a clevelandi Szabadság, melyet 1891 óta szerkeszt Kohányi Tivadar. Érdekes, hogy a fenti jegyzékben — amint azt a Magyar Könyvszemle megállapította — csak 4 lap van ama 24 közül, melyekre a Magyar Nemzeti Múzeum 1909-ben előfizetett. Vagyis rövid életűek az amerikai magyar lapok.

Egy ismeretlen Dürer-rajz. A nagy német mesternek egy teljesen ismeretlen tollrajzát fedezték fel nemrégiben Angliában. A windsori kastélyban még Viktória királynő férje, Albert, összegyűjtötte Rafael műveinek fotografiáit. Ezek között a fényképek között akadtak rá Dürer tollrajzára. A rajz Juszlicziát ábrázolja és a nürnbergi mester egy sorozatnyi metszett olasz játékkártya, a híres „tarocchi” egyik lapja nyomán készítette. Ugyanennek a kártyasorozatnak többi lapjáról is készített rajzokat Dürer, azok ismeretesek is, s részint a British Múzeum, részint a párisi Bibliothèque Nationale őrzi őket.

Értékes régi kéziratok. A XVI. század egyik legzenálisabb és legfantasztikusabb olasz művészegénysége volt Salvator Rosa, a festő, rézmetsző, költő és zeneszerző. Az akkori kor szerint mind-ezekben a művészetekben kiváló volt. Annyi bizonyos, hogy az irodalomtörténet kebelébe fogadta és szonettjait, de különösen maró szatirait, melyek miatt a római inkvizíció üldözöbe is vette, korának jelentősebb irodalmi termékei közé sorozta. Salvator Rosának egy kései leszármaz-

oltja most az olasz államnak ajándékozta ősenek egy csomó kézirataát, amik nemzedékről-nemzedékre öröklődtek családjában. A kéziratok között van Salvator Rosának öt szatirája, melyek most a nápolyi nemzeti könyvtárba kerülnek. St.

HIVATALBÓL

Választmányi ülés 1913. évi május hó 23-án. Jelen vannak: elnök, I. és II. alelnök, I. és II. titkár, pénztáros, ellenőr, I. gazda, továbbá Aigner, Boldizsár, Baka, Fröhlich, Fazekas, Hegyi, Herzog, Hollóssy, Jog. Lammer, Révész, Sarlós, Stefáni, Steiner, Tragholt választmányi tagok. Igazolva távol: Buaay, Schwartz, Fekete, Gogel, Anday és Fenyvesi. Elnök üdvözlö a megjelenteket a felolvasatja a mult ülés jegyzőkönyvét, melyet a választmány — stíláriis módosítás után — hitelesít. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére felkérretnek Hollóssy és Lammer. Elnök jelenti, hogy a mult választmányi ülésen lehatározott átiratok a szervező bizottságnak és a szaktársi körök elnökségeinek

tengerpart magaslatán álló impozáns épület minden szónál maradandóbban hirdeti a szervezeti erő hatalmát.

N. N. L.

Anyae egyesületünk pompás abbazia i üdülőházát képekben is óhajtván bemutatni: lapunk jelen számának egyik mellékletén reprodukáljuk a Gutenberg-villa homlokzatát a tenger felől nézve; egy második kép a baloldali feljártót ábrázolja, a harmadik képen láthatjuk az ebédlőt s végül a negyedik kép az orvosi rendelőről felvett fénykép után készült.

A KÖNYVNYOMTATÓ MUNKAKÖRÉBŐL

Oldalsorok elhelyezéséről. Táblázatos nyomtatványoknál a papir jobb kihasználása vagy sok szöveg elhelyezhetése végett gyakran folyamodunk oldalsorok szedéséhez. A nyomtatvány könnyebb áttekinthetősége érdekében azonban ez elkerülendő volna, de minthogy ez nem mindig áll a szedő módjában, tehát erről itt nem eshet szó. De már ezen oldalsorok szerdési módjáról érdemes néhány szót ejteni. Rosszul értelmezett arányérzék-ből avagy csupán megszokásból az oldalsorokat a szedésforma két oldalához szignatúrával befelé állítják s így, e sorokat elolvasandó, a nyomtatványt kétszer kell megforgatni. Annak jellemzésére, hogy az ily elavult szabályokhoz való ragaszkodás hová vezethet, felemlitem, hogy egy négyoldalas prospektuson az oldalsorok szignatúrával, de már az impresszum a negyedik oldal jobb oldalsora végén háttal volt a formához szedve. Egy oldalsorokkal elválasztott négyhasábos árlapon az első négy sor alulról felfelé, de már a jobb szélső sor fordítva volt szedve. Hasonló példákat naponta láthatunk, akár a kincstári nyomtatványokon is. Így a posta-utalvány szelvényválasztó sora az első oldalon helyesen, de már a hátlapján felülről lefelé halad. Az ilyen sorhelyezés semmivel sem indokolható, csupán arra vall, hogy gondolkodás nélkül készült a munka. Az oldalsoroknak mindig alulról felfelé kell haladniuk. Az áttekinthetőség szempontjából is határozottan előnyösebb ezen elhelyezés, mert

ezzel a nyomtatvány többszöri megforgatásának szükségese eszik. A lázas üzleti életben az idő amugy is drága, az ilyen akadékoskodással pedig könnyen előidézöi lehetünk annak, hogy a nyomtatvány legfontosabb tartalma olvasatlan marad. Az oldalsorok, ha csak lehetséges, mindig kurziv betűfajokból szedendők, még akkor is, ha ezáltal egy idegen írásnemet kell használni. Megtörténhet, hogy a rendelö is berzenkedik a sorok ilyetén elhelyezése miatt, de öt könnyen meggyözhetjük arról, hogy ez kizárólag az ö érdekét szolgálja. ST-RZ

Fabetük tömöntése. Gyakran válik szükségessé olyan szedések tömöntése, amelyekben fabetük fordulnak elő, szintugy előfordul, hogy némely fabetüt tömönteni kell, mert nincs elegendő belöle, hozatni meg — tekintettel az ilyenfajta munkák sürgös voltára — nincs idő. Minthogy a sokszor használt fabetü tele van régi festékmaradékokkal, az ilyen fabetük tömöntése nagy nehézséggel jár. Ennek a régi festékmaradéknak a matricán való megapadását elkerülendő, a következö eljárás ajánlatos: a szedést szokás szerint a leütésre készen csináljuk és ügyeljünk, hogy a betük a lehető legtisztábbak legyenek. Most azután a matricatáblát a kívánt nagyságra, vagyis a leütendő betü nagyságára megvágjuk, a táblát azonban nem tesszük rá, hanem először egy iv selyempapirt olajozunk mindkét oldalán. Ezt olyan csikokra vágjuk, amilyenek a letakarandó fabetük vagy sorok nagyságának megfelelnek. Vigyáznunk kell azonban arra, hogy az olajos selyempapir sem fémbetüket, sem pedig kizárást ne érintsen, de azért mégis elég nagy legyen, hogy a fabetüket teljesen fedje. Ezután a matricát szokás szerint üssük le. A szárítókészüléknek fedele a lehető legforróbb legyen, míg a matricát száradás céljából betesszük és csak addig szabad a készülékben maradnia, míg „leülepedett”, azután ki kell venni és körülvágni. Ami az olajozott selyempapirról a matricára tapadt, azt gondosan el kell távolítani. Ennek megtörténte után a matricát véglegesen meg kell szárítani és az öntésre felhasználni. Az olajozott selyempapirnak az a célja, hogy a fabetükön levö régi festékmaradékoknak a matricára való ragadását meggátolja; a matricának — ha a fent említettek szerint járunk

megküldettek; a szaktanfolyami kiállításra szóló meghívök az illetékes hivatalos tényezöknek szintén megküldettek. A május hó 14-én megtartott hivatalos vizsgálat alkalmával minden rendben találatott. E bejelentéseket a választmány tudomásul veszi. Elnök jelenti, hogy a mult havi választmányi ülése utasítása folytán az állandó Gutenberg-szabtor bizottság kiküldése tárgyában a szaklörök vezetöivel érintkezésbe lépett s ehhez képest javasolja, hogy mondjuk ki a bizottság megalakítását s a bizottság tagjainak megválasztása iránt a társae egyesületekhez felhívást intézzünk. A választmány az előterjesztést magáéva teszi s megállapítja, hogy e bizottságban az anyae egyesület és a szake egyesület 3—3, a főnöke egyesület 2, a szervezö bizottság, a korrektörök, a gépmesterek, az öntök és a hírlapszedök köre, valamint a művezetök egyesülete 1—1 taggal, a Szakkör választmánya — az elnökségen kívül — Sarlós, Fröhlich és Goldberger választmányi tagokkal fogja képviselteni magát. Titkár jelenti, hogy a szakbizottság megalakult s eddig 3 ülésen intézte el a hozzátartozó ügyeket. Bejelenti, hogy a bizottság szükségese nek

tartotta önmagát kívül állókkal kiegészíteni. A választmány e bejelentést tudomásul veszi. Az egyik szakbizottsági ülése en erős bírálat tárgyává tették a Grafikai Szemle április havi mellékleteinek szokatlan fogatékony nyomtatását és ebből kifolyólag utasították a szerkesztöt, hogy az I. és II. alelnökkel közösen járjon el a Világosság-nyomda vezetöségénél a mellékletek kifogástalan nyomtatásának biztosítása érdekében. E megbízatásnak megfeleltek és az illetékes helyen ígéretet kaptak arra nézve, hogy hasonló esetek a jövőben nem fognak előfordulni. A jelentéshez Révész szaktárs szól hozzá és hangsulyozza, hogy a Grafikai Szemle minden kritikán felül álló kiállításáról gondoskodni a választmánynak elsőrendü kötelessége s indítványozza, hogy amennyiben a Világosság-nyomda nem képes a lap kifogástalan előállítására, ugy ezt más nyomdában kell megkísérteni. Titkár reflektál a felszólalásra s az indítvány mellözését kéri, mivel annak kivitele elé nemcsak anyagi, hanem erkölcsi akadályok is tornyosulnak: ismétellen kéri a választmányt, hogy egyelőre bizzunk a kapott ígéretben. Elnök szintén kéri a

választmányt, hogy a multkori esetet véletlennek tekintse, amelynek megismétlödését ö, mint a nyomda igazgatója, megakadályozni igyekszik. A választmány az elnök és a titkár kijelentéseit tudomásul veszi. Révész szaktárs felszólalásából kifolyólag Bozsik szaktárs javasolja, hogy az elmaradt téli házi estélyek pótlása céljából július havában nyári kirándulást vagy mulatságot rendezzünk. A választmány a javaslatot elfogadja s az előkészítést a vigalmi bizottságra bizza. Titkár bejelenti, hogy a szakbizottság a saját tagjai között — díj nélküli — pályázatokat irt ki az oklevél, a bekötési tábla, valamint a decemberi fedöláp megtervezésére. Tudomásul szolgál. Titkár jelenti, hogy a Woltitz-számla megtervezésére kiirt pályázatra beküldött munkákat a szakbizottság elbíráltta és az I. díjat Fekete Béla, a II. díjat ifj. Aigner Antal munkájának ítélte meg. Tudomásul szolgál. A jövő évi szaktanfolyamok előmunkálatai folyamatban vannak: a szakbizottság már megállapította ama körök és szaktársak jegyzékét, akiknek közremüködését igénybe venni óhajja. A bejelentés tudomásul véltik. Pénztáros jelentése a pénztár állapo-

el — teljesen tisztának kell maradnia és tetszés szerinti számu öntvény készítésére alkalmas lesz. Ennek a munkamódszernek további célja az is, hogy a bemélyedések és üres helyek, hacsak nem túlmélyek, a gyors száradás által kiegyenlítődjenek. A betűknek ezen fogyatékos helyei tudvaleg a nyomópapírral levő kemény idegen testcskék behatására keletkeznek; a vizgőz, amely a nedves matricának gyors száradása folytán fejlődik, ezeket a hiányokat kiegyenlíti. A puszpángfából való fabetűk nem alkalmasak ennek az eljárásnak végzésére, mert hasadnak. Azokat nem lehet tömőntvények előállítására felhasználni.

Gk. R.

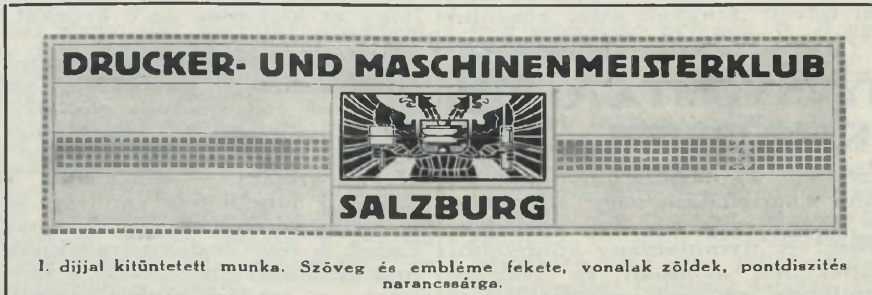
Egy kis összehasonlítás! E sorok között egy salzburgi levélfejpályázat négy díjazott munkáját mutatjuk be. Erre egy vidéki (postabélyegző után ítéltve valószínűleg szegedi) szaktársunk adta az eszmét egy aláírás nélkül beküldött levélben, melyben meglehetősen keményen ír a Wotitz-féle számlára kiírt pályázatra beérkezett munkákról adott hivatalos kritikáról, többek között írván a következőket: „Sajnálatra méltók vagyunk mi magyar szedők és gépmesterek, akik minden alkalmat megragadunk szakismereteink fejlesztésére s erről az időközönként kiadni szokott szedés- és nyomáspályázatokon való részvétellel adunk bizony-

ságot. Én és egy gépmester szaktársam évek óta részt veszünk minden pályázaton, de eddig — sajnos — minden eredmény nélkül, ami elvégre sem volna nagy baj, mert így legalább a további tanulásra leszünk serkentve. *De nagy bajnak tartjuk azt, hogy eddig egyetlen egy pályázat döntésével sem voltunk megelégedve, mert a bírák — szerény véleményünk szerint — mindig félreértettek, oly munkákat jutalmaztak, melyek nem érdemelték ki a*

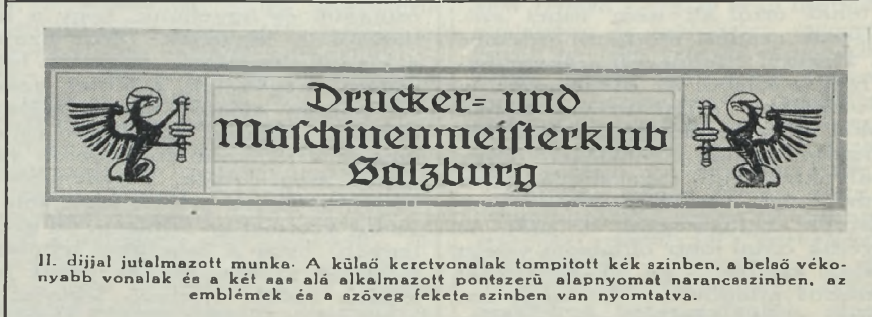
kitüntetést! De hát ilyesmi csak nálunk történhetik meg, a külföldi pályázatok döntései mindig igazságosak s ki van zárva, hogy ott ilyesmi megtörténhessék!”

Nem tudjuk, hogy az ismeretlenség homályából felelőtlenül vádaskodó kollégánk mire alapítja az idézett utolsó mondatát? Valószínű, hogy a mi kezeink között sokkal több külföldi szaklap fordul meg, mint az övéi között s mi is figyelemmel kísérjük a külföldi pályázatok s azok ered-

ményeit, de csak nagyritkán találkozunk egy-egy bírálati jegyzőkönyvvel, amelyhez magyarát képpen leközölték volna a pályázaton résztvevő munkák legjobbjait. Tehát nagy könnyelműség azt írni, hogy „a külföldi pályázatok döntései mindig igazságosak”. Egyébként pedig az a véleményünk, hogy a döntés mindig igazságos, ha a bírák pártatlanok s ha valaki a döntéssel nincs megelégedve, az csak

I. díjjal kitüntetett munka. Szöveg és embléme fekete, vonalak zöldek, pontdiszítés narancssárga.

II. díjjal jutalmazott munka. A külső keretvonalak tompított kék színben, a belső vékonyabb vonalak és a két aas alá alkalmazott pontoszerű alapszín narancsszínben, az emblémek és a szöveg fekete színben van nyomtatva.

táról és a tagsági forgalomról tudomásul szolgál. Titkár elterjesztése dr. Balassa József tanár cikkének díjazására vonatkozólag elfogadtatik. A miskolci, nagyváradai és nyiregyházi helyi csoportok megalakulását az illetékes hivatalok tudomásul vették. A bejelentést a választmány tudomásul veszi. Ezzel kapcsolatban utasították az elnökség, hogy a vidéki helyi pénztárosok tiszteletdíjára vonatkozólag a jövő havi ülésen javaslatot tegyen. Stalla Márton tanonciskolai előadó kéri a választmányt, hogy a jobb előhaladást tanúsító tanulók évvégi jutalmazására engedjünk át megfelelő mennyiségű Évkönyvet, beiktott Grafikai Szemle-évfolyamokat. Titkár javaslatára elhatározza a választmány, hogy a kérését örömmel teljesíti s a még rendelkezésünkre álló Évkönyvekből, Löwy Salamon: Gyakorlati vázlatkészítés című szakkönyvéből a megfelelő példányszámot megküldi. Titkár-szerkesztő kéri a választmányt, hogy a szükséges s általa csak részletfizetésre beszerezhető írógépet a Kör készpénzben kifizesse s a vételárat fizetéséből részletekben levonásba hozza. Ezzel szemben Herzog és Faltusz szak-

társak az írógépeknek a Kör által való megvételét ajánlják. Titkár ez utóbbi ajánlat mellőzését kéri s ragaszkodik eredeti kérelméhez, amihez a választmány egyhangúlag hozzájárul. Titkárnak a szaktanfolyami kiállításra vonatkozó bejelentése tudomásul szolgál. Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

Pénztári kimutatás 1913. évi április haváról. Bevétele: Át hozat a múlt óról 592 48 K. Tíz darab hitelszövetkezeti részjegy (á 10 K) 100' — K. Gutenberg szoboralap 1239 47 K. Ács Mihály-alap 500' — K. Buschmann-személyzet adománya a szoboralapra 38 70 K. Tanoncpéldányokért 2 80 K. Tagdíjakból 1151 60 K. Összesen 3625 05 K. — Tagsági járulékokból: Allamnyomda 9' —, A Nap 18 20, Apostol 4 80, Athenaem 55' —, Attila-nyomda 2 40, Bagó-nyomda 2 40, Baptisták 1 60, Barcza-nyomda 2' —, Biró és Schwarcz 4 20, Breier-nyomda 2' —, Brózsza Ottó 1 60, Budapesti Hirlap 17 40, Budapesti lapvállalat 1 60, Buschmann Ferenc 10 80, Egyetemi-nyomda 5 40, Egyeteli tisztviselők 15' —, Elek-nyomda 1 60, Az Élet-nyomda 18 20, Engel S. és Tsa 1' —, Európa 5 60, Fővárosi-nyomda 2 20,

Franklin 67 40, Franklin-fiók 7 20, Fráter és Társa 2 60, Fried és Krakauer-nyomda — 80, Fischer és Mika 2 80, Galitzenstein-nyomda 9' —, Garai 1' —, Globus és Magyarország 11 20, Grafikai intézet 4 40, Grünhut és Steiner 1 60, Hamburger és Birkholz 8 80, Hazai hirlapkiadó 5 80, Hedvig Imre 1 60, Hedvig Sándor 2 40, Heller K. és Társa 1 40, Heisler és Kózl — 80, Hornyánszky 20' —, Hungária 5 60, Jókai-nyomda 1 60, Kápolnai-nyomda 1 60, Károlyi György 6 80, Kereskedelmi 2 40, Kellner A. — 80, Kellner E. 10 80, Kertész-nyomda 1 60, Korvin Testvérek 12 60, Központi 1 20, Községi-nyomda 4' —, Kurcz és Fejér 2 20, Légrády 21 80, Löbl D. és Fia 8 20, Löbl Mór-nyomda 3 20, Magyar fénynyomda 1 40, Magyar könyvnyomda részvénytársaság 6 40, Markovits és Garai 1 60, Márkus Samu 4 40, May-nyomda 4' —, Minerva 3' —, Mezei — 80, Muskát Miksa 2 40, Neuwald 5 40, Nyugat 4' —, Olthón-nyomda 2 40, Palatinus — 80, Pallas 38 20, Pannonia 1 60, Pápai Ernő 7 40, Pátria-nyomda 13 20, Pester Lloyd 5 80, Pesti könyvnyomda részv.-társaság 25 40, Pesti Napló és Világ 5 80, Pollák és

azt bizonyítja, hogy az elégedetlenkedőnek az izlése és művészete nem egyezik a bírálók többségének ízlésével és művészetével. Most pedig térjünk át a salzburgi pályázat díjazott munkáinak méltatására. Legjobb, ha mindjárt felvetjük a kérdést: hogy a döntés mennyiben igazolja a levélíró véleményét a külföldi döntések igazságosságát illetően? Azt hisszük, hogy az olvasók nagy része osztozik ama véleményünkben, miszerint a salzburgi bírálóbizottság ez alkalommal szintén „félrenézett” s a díjazott munkák sorrendjét határozatlan helytelenül állapította meg, mert szerintünk az I. díjat inkább a II. díjjal kitüntették, a II. díjat a IV. díjjal kitüntették, a III. díjat az I. díjjal kitüntették és a IV. díjat a III. díjjal kitüntették munka érdemei voltak meg. Egyébként pedig meggyegek, hogy hasonló véle-
ményt nyilvánított osztrák lap-
társunk a „Graphische Revue” is. Ezek után felesleges volna

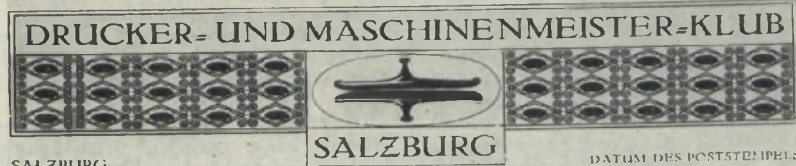
tehát még több helyet pazarolni a kedves ismeretlen egyéni véleményének cáfolgatására: példával igazoltuk, hogy nem mindenben van neki igaza, sőt azt is bebizonyítottuk, hogy egyáltalán nincs igaza. A négy pályamunka reprodukálását azonban egy kis összehasonlításra használjuk fel. Lapunk egyik legutóbbi számában egy munkatársunk már konstata-
lta, hogy mi magyarok

szedés dolgában nagyobb haladásra mutathatunk rá, mint a külföldi szaktársak, akik még most is igen kedvelik a léniakombinációkat és a kombinációs körzeteket. Ezt az állítást fényesen igazolja az itt bemutatott pályaművek, melyek közül a II. díjjal díjazott levélfej mondható a legmodernebbnek. Ez a dizító stílus a külföldön még mindig erősen tartja magát. A többi munka stílusa azonban nagyon régies, ujszerűsége való törekvést hiába ke-
resünk rajtuk s bátran állíthatjuk, hogy tanfolyami hallgatóink leggyöngébbjei által készített levélfejtáblatok között nagyon sokat találunk olyant, amelyik sokszorosan jobb e pályaműveknél!

Merő véletlenség, hogy éppen a jelen számban négy levélfejet mutatunk be a tanfolyam egyik legambiciózusabb s legtehetségesebb hallgatójától, aki a Lorrilleux-festégyárnak levélfejt tervezte meg négyféleképpen de egy és ugyanazon szöveggel.

III. díjjal jutalmazott munka. Külső vastag keret bordó, vékony vonalak, szöveg és embléma fekete, az alapnyomat pedig sárga színű.

SALZBURG

DATUM DES POSTSTEMPELS

IV. díjjal kitüntetett munka. Léniák, betűk és a dísz vonalás része fekete színű, a két pamacs és díszítésbe nyomtatott ovális pontok bordószínűek; az egész alá sárga alapnyomat van alkalmazva.

szükségtelen rámutatunk azokra az alapvető szabályokra, melyeket a levélfejtervezésnél figyelembe kell venni, mert ezekről már nagyon sokszor volt szó e lapok hasábjain. Annyit azonban meg kell állapítanunk, hogy nehéz feladat egy és ugyanazon szöveget többféle formában alakítani úgy, hogy egyik megoldás se sorcsoportosítás, se kompozíció tekintetében ne hasonlítson a többi megoldáshoz.

számlára (Grafikai Szemle) 500 — K. Szerkesztő tiszteletdíja és portója 153 42 K. Műmellékletekre 140 — K. Márciusi expedíció 49 50 K. Nyomatványokra 49 80 K. Pénztáros tiszteletdíja 1912-re 350 — K. Adminisztráció és postaköltség 19 53 K. Összesen 1262 25 K. — Kézspenz a hó végén 484 63 K. Tíz darab hitelszövetkezeti részj. (à 10 K) 100 — K. Gutenberg-szoboralap 1278 17 K. Ács M. alap 500 — K. Összesen 3625 05 K.

Leopold-nyomda 1 60, Phöbus-nyomda 1 60, Poporul Román-nyomda 3 20, Posner K. L. és fia 15 80, Radó Izor 4 60, Rigler J. Ede 6 80, Roth József 2 40, Rovó Aladár 2 40, Rózsa K. és neje 2 40, Rusznák és Türk 1 60, Stephaneum 24 20, Székesfehérvári háziny. 33 —, Schmidl Sándor 2 80, Schmidl és Manheim 1 20, Springer 1 40, Studio-nyomda 4 40, Thália 14 80, Tolnai 19 80, Unio-nyomda 1 40, Uránia-nyomda 5 80, Várnai-nyomda 5 —, Verseny-nyomda 2 40, Világosság 46 80, Weisz Adolf 1 60, Weisz Márton 1 80, Wodianer Fülöp és Fiai 25 60 K. — Vidékről: Nagyvárad 30 —, Pápa 7 40, Gyoma 17 20, Marosvásárhely 16 20, Nyitra 4 80, Sátoraljujhely 7 60, Turóc-szentmárton 12 —, Szolnok 4 —, Szeged 17 20, Pécs 18 60, Temesvár 31 60, Kispest 2 40, Székesfehérvár 10 40, Békéscsaba 7 —, Sopron 16 —, Selmecbánya 9 —, Nyiregyháza 10 20, Arad 14 20, Kolozsvár 30 80, Baja 26 —, Eger 1 60, Ungvár 6 40, Győr 14 20, Veszprém II —, Kassa 15 20, Mezőtúr 2 — K. Összesen 343 — K. — Egyesektől befolyt: 25 — K. Főösszeg 1151 60 K. — Kiadás: Nyomda-

Tagasági forgalom 1913 április hóban. Beléptek a Körbe: Ilovszky Izidor (A Nap), Goldstein Béla (Bíró és Schwarz), Jakobszen János (Buschmann utóda), Stumpfner Lajos (Budapesti Hirlap), Neumann Imre (Heller K.), Heid István (Hungária), Hahn Adolf (Kurz és Fejér), Back Armin (Légrády), Szalay Lajos (Radó), Fried Gyula Andor (Rigler), Bréja Bertalan, Heufler Béla, Stücsér Jakab, Tarr Dező (Thália), Simon János III (Tolnai), Balogh Károly (Várnai), Blandl Imre, Erdői Ferenc, Herz Gyula, Jó József (Világosság), Grünwald László, Budai János, Bohus Mihály (Békéscsaba), Béres Sándor, Bernáth József, Breuer Károly, Breuer Ottó,

Burger Mór, Borsos Antal, Csabala István, Csávássy Gyula, Csoma Gyula, Farkas Sándor, Granát Ernő, Guttmann Salamon, Hajós Géza, Heller Sámuel, Humerecher József, Hübschenberger József, Irimi Mihály, Kaufmann József, Klein Gerson, Kohn Mór, Kohn Samu, Kováts Béla, Kováts László, Kremlicza Lajos, Kolonicszy Tódor, Lászlóczy Gyula, Nagy Imre, Niedermann Dező, Pap László, Pázmány Elemér, Pázmány János, Pintér László, Poretonek György, Propper Ferenc, Puskás Sándor, Reich Jenő, Románrenc, Roth Simon, Smajda Gyula, Schlinger Márton, Stern Lajos, Szabó Sándor, Szikora János, Veress Gyula, Weiszstein Zsigmond, Zeman János, Fekete László, Guttmann Mór (Nagyvárad). Hátralék miatt törölve lett 86 tag. A hó végén 10 tiszteletbeli, 1638 rendes, összesen 1648 tag.

Leipzig. 1913 június hó 14-ig befolyt: Geistlinger Ferenc 48 —, Drab Sándor 50 —, Szilágyi József 32 —, Tálasai Miklós 31 —, Marmorstein Izidor 70 —, Bíró Miklós 62 —, Tóth Gusztáv 24 —, Herzog Salamon 46 50, Mészáros Gyula 29 —, Kún

A szóbanforgó Lorilleux-levélfekjénél ezt a feladatot fényesen sikerült megoldani. Ujszerű a konstrukciójuk, ötletek s egymáshoz hasonló változatok formájú levélfekjék, melyek a gyakorlati élet követelményeinek is pompásan megfelelnek.

Korrektúra javításoknál, a legéberebb figyelem ellenére is, gyakran előfordul, hogy a levonaton kijelölt egyes hibákat benthagyjuk, átnézzük. Mintegy a magunk ellenőrzésére, de meg a fásasztó, időtrabló vizsgálódás elkerülése céljából is ajánlatos az egy-egy iven vagy hasábon kijelölt betűket egymást követő sorrendben sorzóba leszedni és úgy korrigálni; ezen eljárás szintén kizárja azt, hogy akár egy kijelölést is átnézzünk, mivel a sorzóban következő betű egyenesen rávezeti figyelmünket a végzendő javításra. Különösen géprevízióknál mutatkozik ennek előnye, mivel a formák többszöri felnyitását feleslegessé teszi. ST—CZ

A linoleumról. Linoleumlemezeknek, amelyeket nyomólemezek gyanánt akarunk használni, tartósan fára való rögzítése céljából mindenekelőtt szükséges, hogy a linoleumnak hátoldalát homokpapírral kissé érdessé tegyük, miáltal jelentékenyen jobban kötődik a fával, minthogy ily módon az enyv jobban behuzódik a linoleumba; ha a fát is így kezeljük, a linoleumnak a fáról való leválása szinte lehetlenné válik. Ragasztóanyagul legjobban jó vastagra főtt rozslisztkelesztet lehet használni, amelyet előbb vászondarabon keresztül kell préselni, hogy a csomósabbja visszamaradjon. A kelesztet ezután vízben kell forralni, ehhez 5—10% valódi aranyárga velencei terpentint, valamint 6—8% valódi lenolajkencét (gyenge nyomókencét) hozzákeverni és az egészet folytonos kavarással megfőzni; ha ezt a linoleumkelesztet lehűtése után jól eldugaszolt üvegben hűvös helyre tesszük, az hosszú ideig használható állapotban elmarad, mert a velencei terpentin és a kence konzerválólólag hat reája. A linoleumnak rögzítése legcélszerűbben úgy történik, ha a megmennyvezett lemezeket mind a négy sarkukon nem túl hosszú drótszeggel a fára szegjük; a szegfejeknek nem szabad kiállniok, mivel az egészet később jól le kell préselni, hogy a fa és linoleum bensőséges kötődése lehetővé váljék. A száradás természetesen hosszabb ideig tart. A terpentin és

kence hozzátétele tudniillik késlelteti a száradást; a lemezeket legalább 24 óra hosszat kell a présben hagyni és még azután is 2—3 nap szükséges teljes megszáradásukig. A linoleumlemezekre vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy azokat semminemű luggal nem szabad tisztítani, minthogy a szóda, a hamuszir (Pottasche), a szappanos víz stb. pusztítólag vagy legalább is erősen puhítólag hat; tónuslemezek, amelyeket csak egyszer is luggal vagy szappanos vízzel, ujranyomtatáskor az éles szélek rendkívül gyors letompulását mutatják, a lemezek formátlanná duzzadnak, nem illeszkednek pontosan, a színek egyenlőtlenül fedődnek stb. A lemezeknek nyomófestéktől való megtisztítása csak kátránnyal (Kienöl, lengyel terpentinolaj) történjék, amelylyel a felületet teljesen megtisztítjuk és azután száradni hagyjuk. Petroleumot nem tanácsos használni, mert úgy tapasztalták, mintha ez is puhítólag hatna a linoleumra. A linoleumnyomólemezeknek későbbi nyomtatás esetére való megőrzését legcélszerűbben úgy foganatosítjuk, ha a nyomás után a festéket nem mossuk le, azt a lemezre hagyjuk száradni s azután pergamenpapírba jó begöngyöljük és száraz helyre állva tesszük el, mert ilyen állapotban a fa kevésbé duzzad, mintha fekvő állapotban tennők el. Még csak azt kell megjegyezni, hogy a forró kleiszter felkenésekor a linoleum hátlapját, nem pedig a fát kell megkenni, még pedig nem vastagon, minthogy a vékony kenet jobban köt. J. A. R.

A tizedes számoknak oszlopban való szedése ugy látszik még mindig probléma némelyek számára. Mert különben nem hagynák figyelmen kívül azt, hogy a tizedes számoknál az egészeknek az egészek alatt, a pont mögött levő tized-, század- stb. részt jelző számjegyeknek szintén egymás alatt kell állniok. Ez a helytelenség illusztrálva így fest:

1'05	Helyesen	1'05
135'02	így sze-	135'02
3'46	dendő:	3'46
22'008		22'008

Vagyis a pontot kell elválasztó vonalnak képzelni és a pont előtt levő számokat úgy egymás alá állítani, mint egyéb számoknál szokás, a pont mögött levő számokat pedig szorosan a pont mögé sorakoztatni.

R—R.

Kornél 41.—, Szende Lajos 20.—, Fürst Vilmos 28.—, Wanko Vilmos 75.—, Orbán Ferenc 31.—, Szedner József 31.—, Ujváry János 31.—, Stefáni József 46.—, Mittelmann Izidor 56.—, Balogh József 31.—, Rozsondai Béla 51'50, Varga Imre 20.—, Felek Gyéza 27.—, Schöck Károly 48.—, Androviczky Imre 22.—, Tóth Sándor 31.—, Szelezky Vilmos 62.—, Rames Jaroszlav 62.—, Fucker József 60.—, Richter Márton 60.—, Hörbe Konrad 44.—, Gondos Ignác 98'34, Riczko Sándor 44.—, Deák József 60.—, Bálint Odön 29.—, Tolnai Lajos 26.—, Zsitvay Lajos 13'50 korona, összesen 1540'84 korona, mely az Általános Fogyasztási Szövetkezetről van gyümölcsözőleg elhelyezve.

Körünk pénztárosának és leltárosainak hivatalos órái a nyári hónapok alatt. A Szakkör pénztárosa — Bozsik István szaktárs — hivatalos óráit szeptember hó 30-ig szerdán este tartja meg 7 órától 8 óráig a Tipographia udvari szobájában. Egyébként közöljük, hogy pénztárosunk laccime: VIII, Főherceg Sándor-utca 4, III. 5. — Ugyancsak a fent jelzett idő alatt tartanak hivatalos óráit a leltárosok

is, tehát a kortagok szerdán este használhatják a könyvtárt is, átnézhetik a Kör által előfizetett és a tagok rendelkezésére álló szaklapokat. *Vasárnap nincs hivatalos óra.*

MELLÉKLETEK

Mellékleteinkről. Lapunk májusi számának mellékleteiről a szakbizottság a következő birálatot adta: *A boríték* (rajzolta ifj. Aigner Antal, nyomták a Világosság-nyomdában) előállítójának rajz- és betűvetési tudásának ékes bizonyítéka. A tetszetős, csinos munkának színezése is jó. — *Hunnia-nyomda levélfekje*. (Rajzolta Kun Mihály, nyomták a Hunnia-nyomdában.) Rajzbeli megoldását e munkának a szakbizottság nem bírálta el — aminthogy rajzolt nyomtatványok egyáltalán bíralt alá nem vonatnak —, általában azonban tetszést aratott. Színezése meggyerő, nyomása tiszta. — *Levélfek és műsor*. Gyakorlati példák a Világosság-nyomdából. Egyszerű, ügyes megoldásu, a modern felfogásnak megfelelően készült nyomtatványok, melyek bemutatásával demonstrálni kívánjuk,

hogy a köznapi gyakorlatban készült leg-egyszerűbb munkák is izléesek, a sablon-tól eltérőek lehetnek. — *Tanfolyami munkák*. Általánosságban tartott birálatukat lásd mai számunkban, a tanfolyami munkák kiállításáról szóló cikkünkben.

ÜZENETEK

Sz. J., Budapest. Tekintettel arra, hogy Önnek valóban kellemetlen, miszerint a közlemény neve alatt jelent meg: készségi igazoljuk, hogy a cikk aláírás nélkül küldetett be s hogy neve a nyomda hibájából került a cikk végére aláírás gyanánt. A Magyarországi könyvnyomdászok és rokonszakmabeliek szakköre kiadása. Felelős szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatárs: Gondos Ignác. — Világosság könyvnyomda rt. Budapest, VIII. ker., Conti-utca 4. sz.

ÜZLETIKÖNYVGYÁR
vonalzó intézet, irkagyár teljes berendezése eladó. Átvételéhez 5—6000 K szükséges. Ajánlatok "Vonalzó" jellegre Blockner hirdetőbe, IV, Semmelweis-u. 4

Mesterszedő-szaktársaink figyelmébe

ajánljuk pályázatunkat, melyet a „Grafikai Szemlé“ szövegoldalainak szedéselrendezésbeli megoldására irtunk ki. A részletes pályázati feltételek lapunk március havi füzetének 66. oldalán olvashatók; ajánljuk azonban, hogy a pályázni szándékozó szaktársak lapunk főmunkatársától Gondos Ignác szaktárstól (VI. kerület, Bajnok-utca 14. szám, I. emelet) bővebb felvilágosítást kérjenek. Beküldési határidő: szeptember hó 30.

LESSING-ANTIQUA

MINT KÖNYV- ÉS CÍMIRÁS ELSŐRANGU!

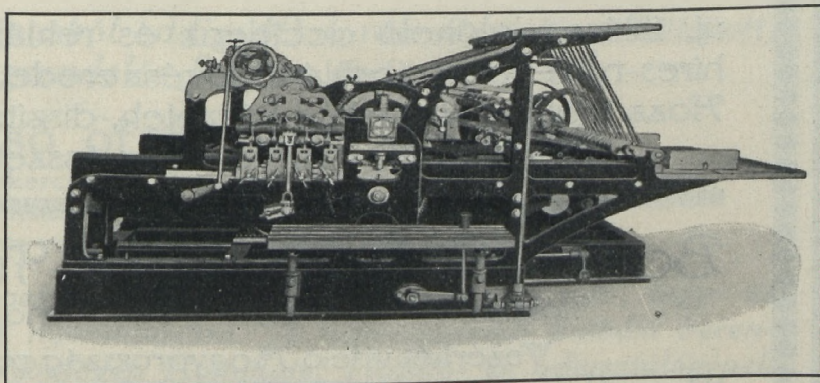
WILHELM WOELLMER'S

BETÜÖNTÖDÉJE ÉS RÉZLÉNIAGYÁRA / BERLIN SW 48

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA / BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyors-sajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomó gyors-sajtók két- és négy-pályás görgő-járáttal. Kromótipiai gyors-sajtók rövidített ivkivezetőkkel és gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatu gyors-sajtók előlkirakóval. Könyvnyomdai gyors-sajtók görgő-pályával. Könyvnyomdai kézisajtók és könyvkötészeti gépek

Körforgó nyomógépek ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ivnagyságok számára készülnek.

CINKOGRAFIAI
 & MŰINTÉZET &

KOBLINGER GYULA

BUDAPEST, VII. KER.,
 CSENGERY-UTCA 22.
 TELEFON-SZÁM 14-61

KÉSZIT MINDENNEMŰ KLISÉKET MŰ-
 VEKHEZ, FOLYÓIRATOKHOZ, VALA-
 MINT ÁRJEGYZÉKEKHEZ, HIRDETÉ-
 SEKHEZ. ÉPÍTÉSZETI STB. TERVEKET
 FOTOLITOGRAFIAILAG SOKSZOROSÍT

GRAFIKAI SZAKÜZLET KAUFMANN GYULA

BUDAPEST, VII
 KERTÉSZ-UTCA 48.SZ.
 TELEFON-SZÁM 75-48

KARL KRAUSE
 gépgyár, Leipzig
POPPELBAUM
 cs. és kir. udv. betüöntöde
R. GERHOLD
 rézmetsző műintézetének
 KIZÁRÓLAGOS KÉP-
 VISELETE

KÖLTSÉGVETÉSSEL, ÁRAJÁNLA-
 TOKKAL DIJTALANUL SZOLGÁL

Femina

uj, izléses, előkelő accidenz és reklámírás, Gípkens híres-neves berlini reklám művész eredeti rajzai alapján. Hozzávaló választékos körzetek, diszítóanyag, a leg-
 újabb fekete-szürke-fehér összetételben

Bauer féle betüöntöde, Frankfurt a. M.

Tiókbetüöntödék: Lipcse, Barcelona, Madrid

Vezérképviselő Magyarország részére:

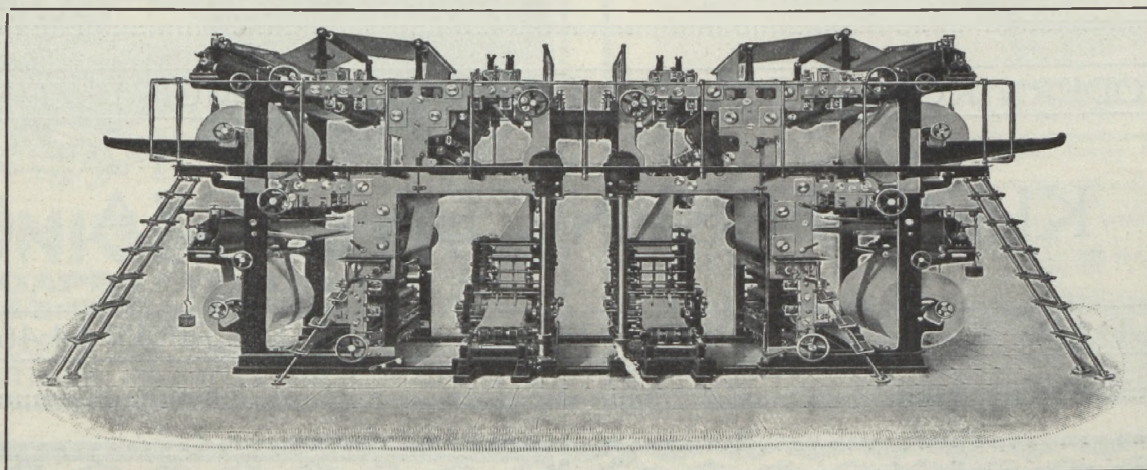
Horvát Lajos * grafikai szaküzlete * Budapest, 6

Váci-körut 45 — Telefon: 123-09

VOGTLÄNDISCHE MASCHINENFABRIK A-G

PLAUEN I. V.

EURÓPA LEGNAGYOBB KÖRFORGÓGÉPGYÁRA

Legnagyobb munkaképességű 64 oldalas négy-
tekerces, teljesen szalagnélküli körforgógép

64, 60, 56, 52, 48, 44, 40, 36, 32, 30, 28, 26, 24, 22, 20, 18, 16, 14,
12, 10, 8, 6, 4 és 2 oldalas hirlapok nyomtatására és hajtogatására.

Ezen körforgógép-típusból eddig 40 darab részint szállított, részint megrendelés folytán építés alatt áll.

Az utolsó öt év alatt 100 darab
négy- és kéttekerces körforgógép, 64 illetve 32 oldalas
lapok nyomtatására szállított, illetve megrendelés foly-
tán épülőfélben van. Felülmulhatatlan teljesítőképesség!

Mindenféle körforgógépek gyártása ujság-, illusztráció-, mű-, jegy- és hasonló nyomtatványok nyomtatására. A legmodernebb öntödei berendezések. Komplet gyorsöntőgépek Rotoplate. Hajlító- és adjusztálógépek

Számítások és árvetések készséggel adatnak. Képvisele Magyarországon és Ausztria részére
PAUL KEIL, WIEN XVIII., STERNWARTESTRASSE 25

FISCHER ÉS MIKA BETÜÖNTŐDE R.-T. BUDAPEST

VI, RÉVAY-UTCA 6. SZ. TELEFON 28-62

Elvállal egész nyomdai berendezéseket. Célszerű és divatos könyv- és címbetűkből nagy választékot tart. Készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. Ajánlja szab. nyomdai vonalzó berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 K

Szükségünk van
a Grafikai Szemle
1913. évi január havi számának

néhány példányára. Ez uton kérjük a tisztelt házi és vidéki helyi pénztárosokat, hogy az esetleg fennmaradt példányokat azonnal küldjék be.

Tiszta és teljes példányokat
60 fillérért visszaveszünk.

MODERN KÖNYVKÖTÉSZET ÉS ARANYOZÓ MŰINTÉZET

KLEIN FERENC ÉS TÁRSA

BUDAPEST, VI, DESSEWFFY-UTCA 43. SZÁM. TELEFON 54-46

BERLINI KŐ- ÉS KÖNYV-
NYOMDAI FESTÉKGYÁR

HANS WUNDER

G. m. b. H. Könyv- és könyomdai, fekete és színes festékek. Legjobb minőségű Germania-hengeranyag bármely rendszerű gép számára (körforgógéphez is). Különlegesség: Gloria, (festékpótanyag), a festék lehuzódását meggátolja. Fénykék Perga, nagyon elterjedt s szívesen veszik. Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad, ezért igen ajánlatos árjegyzékek nyomásához. Könyvkötőfestékek. Átnyomó-papírok: Rekord, berlini és transparent

VEZÉRKÉPVISELŐSÉG ÉS EGYEDÜLI RAKTÁR:
GOLDSTEIN ADOLF, BUDAPEST
VII, KAZINCZY-UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-41

RIGLER JÓZSEF EDE

PAPIRNEMÜGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST

Boritékok

minden nagyságban és minőségben kaphatók. Külön készítésű boritékok gyorsan és jutányos áron készíttetnek. Ablakboriték-különlegességek. Gyászkeretű boritékok készítése. A különféle boritékok gyártására a legmodernebb gépek állanak rendelkezésünkre

MŰVÉSZI KIVITELŰ
RAJZOK ÉS
KLISEK

KÖNIG és BAYER-nél
BUDAPEST, VII. KAZINCZY-U. 32.
4-83: TELEFON: 4-83.

MINTÁK, AJÁNLATOK ÉS VÁZLATOK DIJ-
 MENTESEK. FELVÉTEL HÁZON KIVÜL IS

Korrektúra-, chemigrafiai próbanyomatok, plakátok, különlenyomatok a mindennemű alkalmi munkák készítésére legalkalmasabb és legelterjedtebb nyomóhengeres kézisajtó

32291

DORIA
KÉZI
GYORSSAJTÓ

DORIA
GHK

A „Doria” kézisajtók méretei és árai: Festékező szerkezet nélkül:
 „Doria” HA asztal 530×700 mm., szedés 510×680 mm. 660 M.
 „Doria” GHA „ 780×1000 „ „ 750×970 „ 975 M.

Önműködő kombinált asztal- és hengeres festékező-szerkezettel, öntőpalackkal, lábitóval az ívfogók felnyitására, berakó- és kirakó-deszkával:
 „Doria” HF asztal 530×700 mm., szedés 510×680 mm. 885 M.
 „Doria” GHF „ 780×1000 „ „ 750×970 „ 1150 M.

Hengeres festékező-szerkezettel, festéktartóval, keltőa festék-szabályozóval és önműködő festékdörzsöléssel:
 „Doria” HK asztal 530×700 mm., szedés 510×680 mm. 1075 M.
 „Doria” GHK „ 780×1000 „ „ 750×970 „ 1375 M.

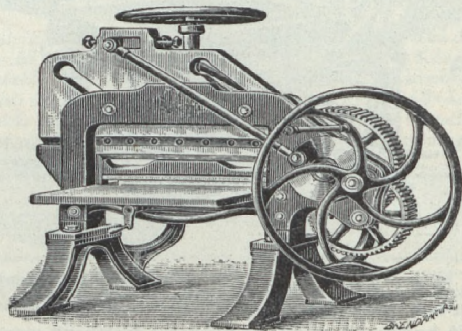
Kempewerk-gépgyár, Nürnberg
 Különlegességei: tömöntődei, chemigrafiai és galvanoplasztikai gépek és a nyomtatóiparban használatos mindennemű vasanyagok.
 Magyarországi képviselő: **GOLDSTEIN ADOLF** grafikai szaküzlet, Budapest, VII., kerület, Kazinczy-utca 32. szám. Telefon 23-41.

STEMPEL D
 BETŰÖNTŐDE - R. T. - FRANKFURT AM MAIN
 RÉZLÉNIAGYÁR

Gyártja a Mergenthaler szedőgépbefűt kézi szedésre való használatra. Galvanoplasztika. Vésnöki intézet. - Kiválóan szép és praktikus újdonságok a modern nyomdai munkák kiviteléhez, úgymint, könyv-, akcidens-, körlevél- és írott befűkből, inícialek, körzetek, vignetták stb. Kivitel minden országba. Ékezetek minden nyelvhez. Mintákkal készséggel szolgál a magyarországi vezérképviselő

Silberer Adolf, grafikai szaküzlet
 BUDAPEST, VII, AKÁCFA-UTCA 45
 TELEFON 152-11

Josef Anger & Söhne
GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE
 WIEN-HERNALS, HAUPTSTR. 122

Szállit legujabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papirgyarak, könyvkötők, üzleti könyveket készítő gyarak, dobozgyártók részére legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel. Magyarországi képviselő **Silberer Adolf, grafikai szaküzlet Budapest, VII, Akácfa-utca 45. Telefon 152-11**

CS. ÉS KIR. UDVARI BETÜÖNTÖDE,
 RÉZLÉNIAGYÁR ÉS VÉSŐINTÉZET

BRENDLER
KÁROLY
ÉS FIAI

WIEN, VI. BEZ., MILLERGASSE 23.
 Szállit teljes nyomda- és tömöntöde-berendezéseket a legmodernebb anyaggal a legolcsóbb és legkényelmesebb fizetési feltételek mellett

Magyarország és az összes Balkán államok vezérképviselője:
Tanzer Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Akácfa-utca 50. sz. Telefon 13—70
 Költségelőirányzatokat és mintalapokat készséggel díjmentesen rendelkezésre bocsájtnak

HERBST S. FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZET
 Budapest, VIII, Bezerédi-u. 19 (saját ház)

TELEFON:
 JÓZSEF 4-24. SZ.

A legtökéletesebb és legjobb gépekkel felszerelt műintézet eljogad minden a reprodukáló szakba vágó munkák kifogástalan kivitelét. Különösen ajánlja rézbe maratott címke-készítményeit mindennemű ipari célokra.

Különféle klisék ipari célokra raktáron

TELEFON:
 JÓZSEF 4-24. SZ.

*Szigoru a főnök szörnyen,
 Nem is elégszik meg könnyen,
 Deha jó a klisé-kép
 A segédhez szól ekkép:
 „Fiam, mához három évre
 Emelve lesz a fizetése!”*

Figyelmeztetjük ciklus-hirdetésünkre

**MASCHINENFABRIK
AUGSBURG-NÜRNBERG &**

Augsburgi körforgógépek és gyorsajtók.

Kitünő előnyük legegyszerűbb alkotás,
legnagyobb gyorsaság és kiváló biz-
tonság. — Eddig szállított mennyiség
10300 db körforgógép és gyorsajtó.

Képviseelő Ausztria-Magyarország részére

Josef POLACSEK, Wien,
IV. kerület, Belvederegasse 3. sz.

BND

WOLFFER

MOR

BUDAPEST·VII·KER

HUNYADY·UTCA·32

KLISZÓGYÁR

TELEFON·JÓZSEF

552·ALAPITVA·1863

Mergenthaler Setzmaschinen-Fabrik G. m. b. H. Berlin, N. 4.

MINDEN TUDAKOZÓDÁSRA az a felelet és a szakemberek bizonyítják, hogy a **LINOTYPE**

szedőgépek a legelőnyösebbek és teljesítő képességük minden szedésnél a leg-
gazdaságosabb. A 8-féle típus nagy választéka és a folytonos ujitások, javítások
minden üzemhez alkalmassá teszik a Linotype-szedőgépet. — Mivel pedig a

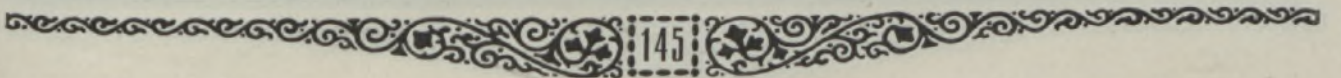
MERGENTHALER-FÉLE KOMPLETT-BETÜÖNTŐGÉP

a Linotype matricáival teljesen azonos kéziszedéshez való betűket önt, minden
jó szakférfiu csak Linotype-szedőgépet rendel.

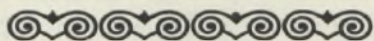
Vezérképviselő: Ausztria-Magyarország és az összes Balkán államok részére:

Gutenberg-Haus Gebr. Geel, grafikai szaküzlet

Wien VII, Lerchenfelderstrasse 37 **MAGYARORSZÁGON KÉPVISELI: KRAMMER**
Távirati cím: Geel Wien **Fiókok: Budapest, Prága** **LIPÓT, BUDAPEST, VI, BAJNOK-UTCA 26. SZÁM**

HENGERÖNTŐ-MŰHELY LAPOS ÉS KÖR-
FORGÓ-GÉPEKHEZ. OLCSÓBB ÉS JOBB
AZ OTTHONI ÖNTÉS-NÉL

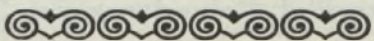
Első magyar könyv-
és könyomdai festék-
és hengeranyag-gyár

Berger és Wirth

Budapest, IX. ker., Márton-utca 19

Telefon: József 6-35

Ujság-, diszmu-, illusztráció-,
mű- és mindenfajta szines
festékek, kencék, bronzok a
grafikai iparágak számára.
"Bianka", "Patent" és "Vik-
toria" hengeranyagok koc-
kázott és sima táblákban.

TÖRZSGYÁR: LIPCSE, FIÓKGYÁRAK:
BARMEN, BERLIN, SZENTPÉTERVÁR,
FLORENZ, PÁRIS, LONDON, NEWYORK

HERMANECI PAPIRGYÁR

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST VI, GYÁR-U. 38

GYÁRT: FINOM, FAMENTES
IRODAI ÉS MERITETT, RAJZ-
ÉS SZINES PAPIROKAT, STB.
ROTÁCIÓS PAPIR GYÁRTÁSA

AUTOTIPIA FOTOTIPIA

TELEFON 679

Készít horgany- és rézmaratásu kliséket a legszebb ki-
vitelben. Házonkivüli felvé-
teleket, ugymint építmények,
gépek, tájképek, festmények
és iparművészeti tárgyakról a
legjutányosabb árak mellett.

FOTOLITO- GRAFIA

TELEFON 679

RÉZLÉNIAGYÁRTÁS, TÖMÖNTÖDE
ÉS NAGY MECHANIKAI MŰHELY

ELSŐ MAGYAR **B**ETÜÖNTÖDE

Dus raktárt lart magyar
és minden idegen éke-
zetükönyv-és cimbetük-
ből, valamint körzetek,
rézléniák és különféle
felszerelési anyagokból.

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST, VI. KERÜLET,
DESSEWFFY-UTCA 32.
TELEFON 23-70. SZ.

GALVANOPLASZTIKA, ÓLOMZÁR-
GYÁRTÁS ÉS BÉLYEGZÖMETSZÉS

Teljes könyvnyomdai
berendezések — gyors-
sajtókkal egyelemben —
a legjutányosabb felté-
telek mellett, rövid idő
alatt foganatosítottatnak.

EGYETEMES TABELLAALAPZAT, CZETTEL ÉS BENDTNER SZABADALMA

JULIUS KLINKHARDT BETÜÖNTÖDÉJE ÉS RÉZLÉNYIA-GYÁRA LEIPZIG

LIEBIGSTRASSE 4-8

Modern és izléses betük, körzetek stb. elismert elsőrendű kemény anyagokból. Tömöntöde, galvanoplasztika, bélyegmetszés, rézlénia gyár, véanöki intézet, szerszámgyár

Mintakönyveket szívesen küldenek a cég magyarorsz. képviselői

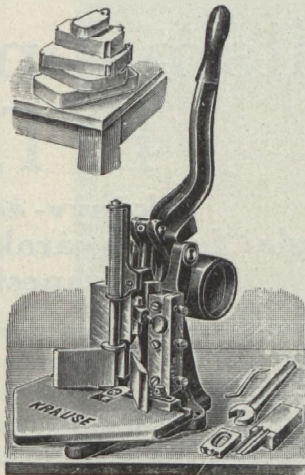
GROSZ ÉS KALLÓS

GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST, VIII, JÓZSEF-KÖRUT 9

TELEFON JÓZSEF 40-02

Nyomdaberendezések minden nagyságban a legrövidebb idő alatt eszközöltetnek

KRAUSE

Egyetemes sarokgömbölyítő- és saroklevágógép, lyuk- és ujjasürdomborító-, valamint szemverőgép stb., stb.

Sokoldaluan használható!

Önműködő sajtolással, kézi hajtásra (asztalra is állítható). Betét magassága 7 centiméter. YR jelű gép ára vám- és bérmentve 130 K

Karl Krause gépgyár Leipzig 13

Képviseli: KAUFMANN GYULA grafikai szaküzlete, Budapest, VII., Kertész-utca 48. szám. Telefon 75-48

Ne vásároljon semmiféle

Ha bármilyen gépjavításra van szüksége szólítsa fel a József 11-91 telefonszámot

perforológépet, perforálóléniát, számláló és számozógépet lábajtásra, kézi számozókészüléket, jegnyomó-, számozó- és füzőgépet, sodronyt, vágógépet, karton- és papirlemezvágóollót stb., mielőtt árajánlatot nem kérne a

Herrmann és Karig gépgyártól

Budapest, VIII. kerület, Mária-utca 24-26. szám

Admiral! Utolsó ujdonság!

A legsikerültebb betüöntödei termék! Előkelő metszése és formája miatt rendkívül hatásos!

Wilhelm Woellmer's betüöntödéje

és rézlénia gyára : Berlin SW 48

Gleitsmann

Brüsszeli világkiállítás
1910: Grand Prix.
Turini világkiállítás
1911: versenyen kívüli
jurytag.

E. T.
könyv- és
könyv- és
festékgyárak
Budapest

Különlegesség: gyorsan száradó fekete festékek. Könyvnyomáshoz: CITO. Könyvnyomáshoz PERFEKT. A festékek több minőségben és különféle árakban kaphatók. Színes festékek. Kencék. „Saxonia“ hengeranyag.

Képviseli: Tanzer Miksa, grafikai szaküzlet
Budapest, VII, Akácfa-utca 50. Telefon 13-70

DR. WEINWURM-ANTAL

BUDAPEST, IV. KÁROLY-UTCA 3. 22

ALAPÍTOTT
1864

TELEFON SZ.
1700

KÉSZIT
CINKOGRAFIAI
CHROMO-
AUTOTIPIAI
KLISÉKET

LEGGONDOSABB
KIVITELDEN

MÁZONKIVÜLI
FÉNYKÉP-
FÖLVÉTELEKET

OLAJFESTMÉNYEK
IPARMŰVÉSZETI
TÁROVAK ÉPÜL-
TEK ES BELSŐ BE-
RENDEZÉSENRŐL

ELSŐ
MAGYARORSZÁGI

FÉNYKÉPÉSZETI

CINKOGRAFIAI

SOKSZOROSÍTÓ

MŰINTÉZETE

TÖBB ELSŐRANGÚ
KIVITELÉS.

KÁROLY-UTCA 3. szám BUDAPEST KÁROLY-KÖRUT SAROK

LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR AZ
EGÉSZ BIRODALOMBAN. ALAPITVA
1848. GYÁR: MÖDLING. WIENI FŐK-
TELEP: III, WEISSGARBERSTR. 22—24.

Mödlingi Gyorssajtógyár

ezelőtt: Kaiser L. Fiai R.-T.

Magyarországi képviselet:
Róna József mérnök, szerelő-
és gépműhelye, Budapest, III.,
Bécsi-ut 42. Telefon-szám 54-48.

Egyszerű könyvnyomdai gyorsajtók vasuti és körmozgású menettel. Kromó- és autotipia-gépek frontkirakóval vagy anélkül. Rapid-gyorsajtók görgőjarral. „Doppel-rapid“ Miehle-rendszerű kétfordulatu gyorsajtók. Különleges körforgógépek gyártása. Tökéletes kivitel, gyors és igen könnyű járás. Különféle új és javított gépek nagy raktára.

WALDMANN FERENC

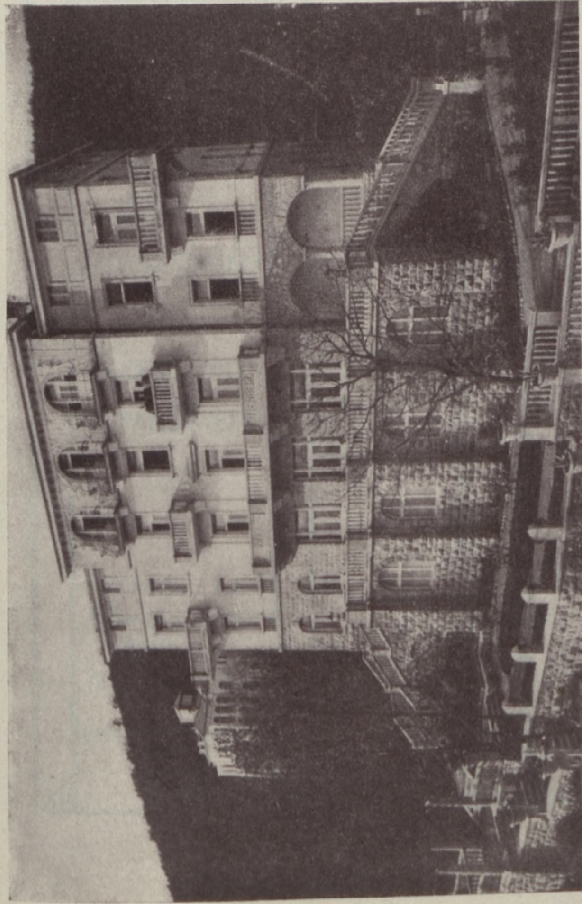
BUDAPEST, V,
FALK MIKSA-U.13

PAPIRGYÁRI RAKTÁR

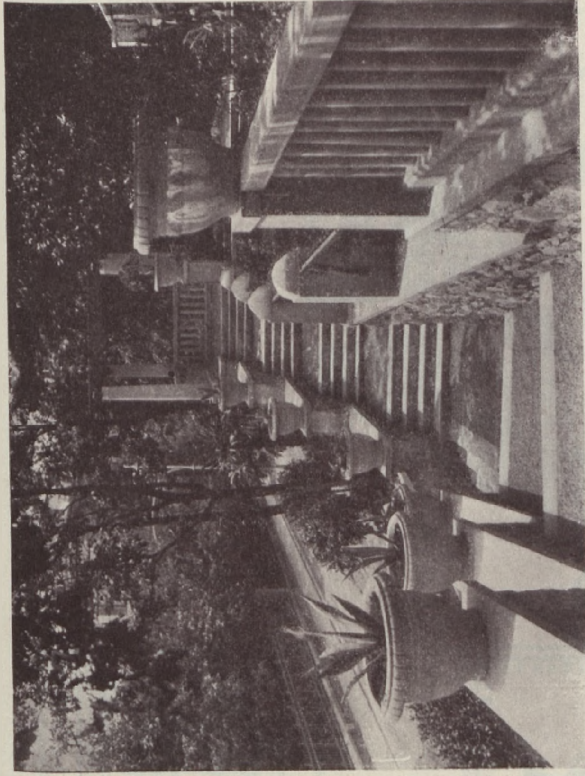
CÉGJEGYZŐK: ACZÉL
MÁRTON, BILD LIPÓT.
TELEFON INTERUR-
BAN 96—19 ÉS 142—51

Állandó nagy raktár a nyomdászati szakmában előforduló papirban. Több előkelő papirgyár lerakata. Különlegességek: különféle boríték- és levélpapír, kromó-, illusztrációs nyomó- és könyvpapirokban. Kívánatra papírmintákat azonnal küldünk ingyen és bérmentve

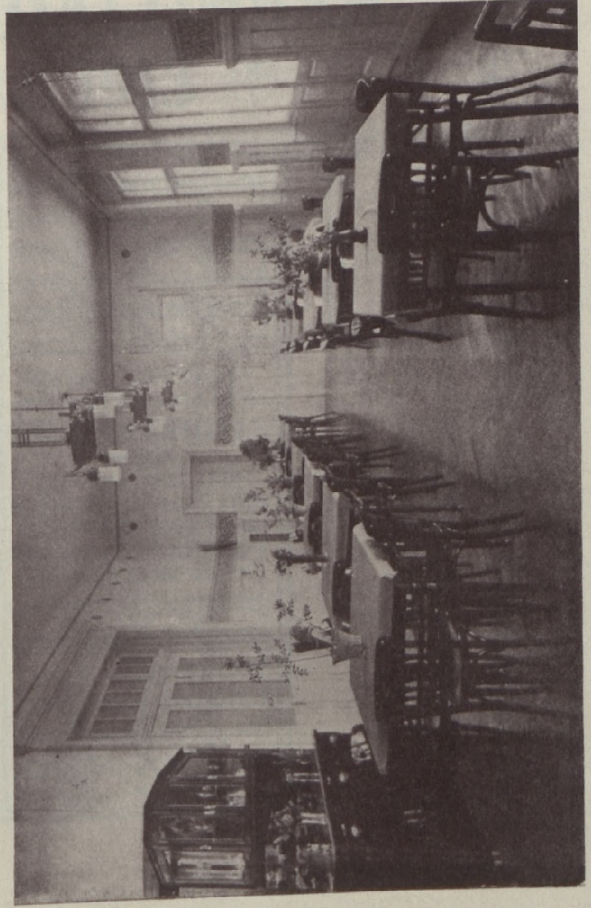
ANYAEGYESÜLETÜNK ABBAZIAI ÜDÜLŐHÁZA: A GUTENBERG-VILLA

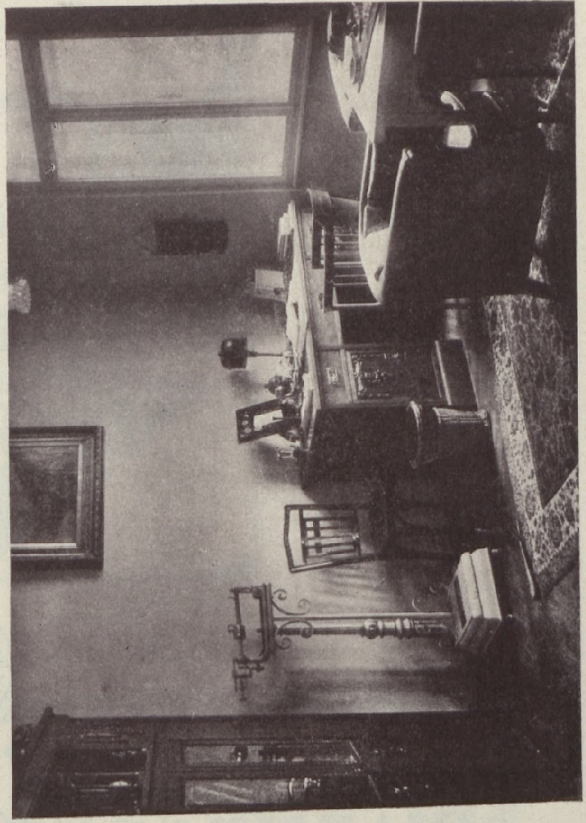
A Gutenberg-villa a tengerparttól nézve

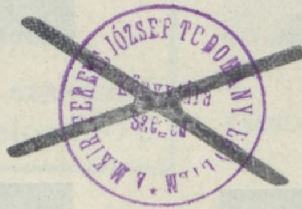
A baloldali feljáró

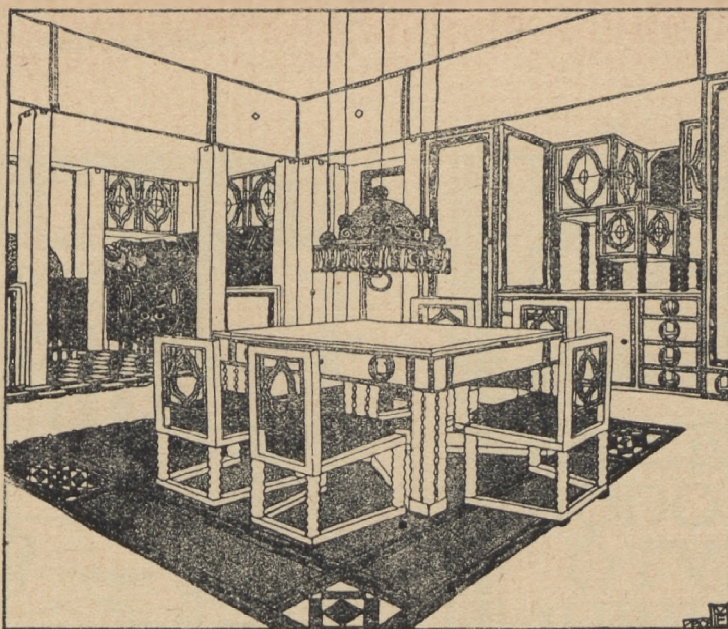
Az ebédlő

Az orvosi rendelőszoba

Melléklet
ifj. Aigner Antal
„Alkalmak
a tanulásra“
cimü cikkéhez.

⊕
*Nyári
tánc-
ünnepély
a
Kamara-
erdőben*

⊕
*Rendezti az
Ébredés-dalkör
1913. évi
július hó 19-én*

VEZETŐ A MAGYAR MŰSZAKI IRODALOMBAN

⊕ 1913 ⊕

ÖSSZEÁLLITOTTA ÉS
JEGYZETTEL ELLÁTTA
KILLIÁN FRIGYES
UTÓDA
(NOSÉDA TIVADAR)
MAGYAR KIR. EGYETEMI
KÖNYVKERESKEDÉSE
BUDAPEST, IV. KERÜLET
VÁCI-UTCA 32. SZÁM

Melléklet ifj. Aigner Antal
„Alkalmak a tanulásra“ című cikkéhez.

		
BUDAPESTI TAVASZI LÓ- VERSENYEK		
Verseny- napok: április hó 19-én, 22-én, 27-én, május hó 3-án, 5-én, 7-én.		Belépő- jegy ára: egy es napokra 1.— K és 2.— K, az összes verseny- napokra 4.— K

	
1863	1913
EMLÉKSOROK BODOR GYULA ÖTVENÉVES JUBILEUMÁRA	

GUTENBERG ÜNNEPÉLY MŰSORA	
	
BUDAPEST 1913 JUNIUS 29	
A ZENÉT EGY JÓHIRŰ CIGÁNY- ZENEKAR SZOLGÁLJA. A TÁNC KEZDETE DÉLUTÁN 4 ÓRAKOR	

	
	
MAGYAR KÖLTŐK ALBUMA	
♦	
TÖBBEK KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESZTI LANTOS FERENC	
	
BUDAPEST—POZSONY RÉVI ÖDÖN KIADÁSA	
	

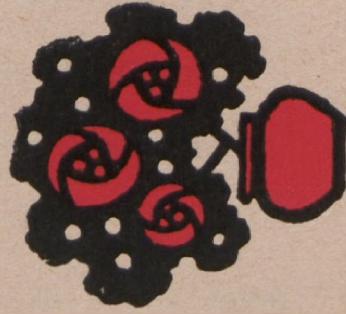

QUARENERO

Ferencváros
előkelő szó-
rakozóhelye

KIOSK

Minden nap
katonazenec.
Hűsítő italok

BUDAPESTEN, IX,
BALLAGI-UTCA 2

	Bélyeg helye
	BECK PÁL
	BAROMFI-ÜZLET
	BUDAPEST, VIII,
	BAROSS-UTCA 41
	

Tervezte: Szedmer József

Bélyeg helye
KOLOZSI-KELEMEN
FÜSZERÁRU · NAGYKERESKEDŐ · ESZTERGOM

Tervezte: Szedmer Antal

Alapítva 1818. évben. 13 gyár és 60 lerakat az egész világon. Az 1899. és 1900. évi párisi világkiállításon versenyen kívüli jürytag. Grand Prix: St. Louis 1904, Lüttich 1905, Milano 1906, Brüsszel 1910. évben

LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA

A VILÁG LEGRÉGIBB, LEGHIRESEBB ÉS LEGNAGYOBB NYOMDAI FESTÉKGYÁRA. IRODA ÉS RAKTÁR: BUDAPEST IV., FERENC JÓZSEF-RAKPART 27. TELEFON: 37-58 ÉS 93-29 MAGYARORSZÁGI GYÁR: BUDAFOK, BUDAPEST MELLETT

A VILÁGON LEGRÉGIBB, LEGHIRESEBB ÉS LEGNAGYOBB FESTÉKGYÁR IRODA ÉS RAKTÁR: BUDAPEST, IV., FERENC JÓZSEF-RAKPART 27. SZÁM. TELEFON 37-58 ÉS 93-29. SZ. MAGYARORSZÁGI GYÁR: BUDAFOK, BUDAPEST MELLETT

LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA

ALAPÍTVÁ 1818. ÉVBEN. 13 GYÁR ÉS 60 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON. AZ 1899—1900. ÉVI PÁRISI VILÁGKIÁLLÍTÁSON VERSENYEN KIVÜLI JÜRY-TAG. „ GRAND PRIX: ST. LOUIS 1904. ÉVBEN, LÜTTICH 1905, MILANO 1906 ÉS BRÜSSZEL 1910

A VILÁG LEGRÉGIBB, LEGHIRESEBB ÉS LEGNAGYOBB NYOMDAI FESTÉKGYÁRA
LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA

IRODA ÉS RAKTÁR: BUDAPEST, IV. KER., FERENC
JÓZSEF-RAKPART 27. SZÁM. TELEFON 37-58, 93-29
MAGYARORSZAGI GYÁR:
BUDAFOKON, BUDAPEST MELLETT

Alapítva 1818. évben. 13 gyár,
60 lerakat az egész világon. Az
1899. és 1900. évi párisi világ-
kiállításon versenyen kívüli
jury-tag. Grand Prix: St. Louis
1904, Lüttich 1905, Milano 1906
és Brüsszel 1910. évben

A VILÁG LEGRÉGIBB, LEGHIRESEBB ÉS LEGNAGYOBB NYOMDAI FESTÉKGYÁRA

Magyarországi gyár:
Budafokon, Budapest
mellett. Alapítva 1818.
évben. Tizenhárom
gyára és hatvan dusan
fejlesztelt lerakata is
van az egész világon

LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA
IRODA ÉS RAKTÁR: BUDAPEST, IV. KERÜLET
FERENC JÓZSEF-RAKPART 27
TELEFONSZÁMOK: 37-58, 93-29

Az 1899. és 1900. évi
párisi világkiállításon
versenyen kívüli jury-
tag. Grand Prix: St.
Louis 1904, Lüttich
1905, Milano 1906 és
Brüsszel 1910. évben

Platinaképek
 nagyjítások
 akvarellek
 interieur-
 felvételek
 modallion
 képek

LEMBERET

FOTOMŰTERME · BUDAPEST · VII · RAKÓCZI · UT · 36 · SZÁM

·épület·
 ·mű-és-vasszerkezet-lakatos·
KOVÁCS · MIHÁLY
 ·Budapest · VI · Eötvös-utca · 33 · szám ·
 ·telefon · 145 · 59 ·

Faint, illegible text, possibly a date or number.

Faint, illegible text, possibly a name or title.

Faint, illegible text, possibly a date or number.

KLISÉKET
KÉSZÍTŐ
MŰINTÉZET

WOTTITZ MANFRÉD

Budapest, V, Bálvány-utca 12. Telefon 18-99.
Dombornyomásokhoz való stanznik, fototipiák,
kemigrafiák, autotipiák, klisék három- és négy-
szinű nyomáshoz. Fényképfelvétel házon kívül

FŐKÉPVISELET ÉS ÁLLANDÓ RAKTÁR
MÜLLER TESTVÉREK
BUDAPEST, VI, DÉVAI-UTCA 21. SZÁM

SÁR, ZELINKA ÉS TÁRSA

Budapest, X. kerület,
Halom-utca 12. szám
Telefon József 1900

Vesz mindennemű papirhulladékot papirgyártási célra. Szállít
mosott és fertőtlenített géptisztító rongyot előnyös árban!

HORVÁT LAJOS

GRAFIKAI SZAKÜZLETE • BUDAPEST

VI. DÁVID UTCA 8 • TELEFON 123-09

VEZÉRKÉPVISELETEK: BETÜK: BAUERSCHÉ GIESSEREI • RÉZ-
LÉNIÁK: ZIEROW & MEUSCH • NYOMDAGÉPEK: A. HOGENFORST
GYORSSAJTÓK: MASCHINENFABRIK JOHANNISBERG • ELVÁLLAL
TELJES NYOMDA BERENDEZÉSEKET • ÁLLANDÓ NAGY RAKTÁR
ÚJ ÉS HASZNÁLT GÉPEKBE, SZERELVÉNYEKBE, ANYÁGBAN

A világ legrégebbi, leghíresebb és legnagyobb nyomdai festékgyára

Lorilleux Ch. és Társa

Iroda és raktár: Budapest IV, Ferenc József-rakpart
27. szám. Telefon 37-58 és 93-29.

Alapítva 1818. évben.
13 gyár és 60 lera-
kat az egész világon.
Az 1899. és 1900. évi
párisi világkiállításon
versenyen kívüli jury-
tag. Grand Prix: St.
Louis 1904, Lüttich
1905, Milano 1906 és
Brüsszel 1910. évben

Magyarországi gyár: BUDA-
FOKON, Budapest mellett.

Fekete és színes festékek a kő- és könyvnyomdai, könyv-
kötészeti és valamennyi grafikai szakma részére. Arany-
és ezüsfestékek. Másolófestékek. Hengeranyagok és azok
öntése. Kencék. Preparált papírok könyvnyomdák részére.

BETÜÖNTÖDE

GENZSCH ÉS HEYSE

Hamburg · München

ajánlja egyenvonalra (Normalschriftlinie) öntött
elismert legjobb gyártmányu hatásos betűit és
diszitményeit művekhez és accidenzmunkákhoz

PÁRIS 1900: ARANY ÉREM
ST. LOUIS 1904: NAGY DIJ
BRÜSSEL 1910: GRAND PRIX

Vezérképviselő Magyarország és Ausztria területén:

Kallós Ödön, Budapest VI, Vörösmarty-utca 69-71